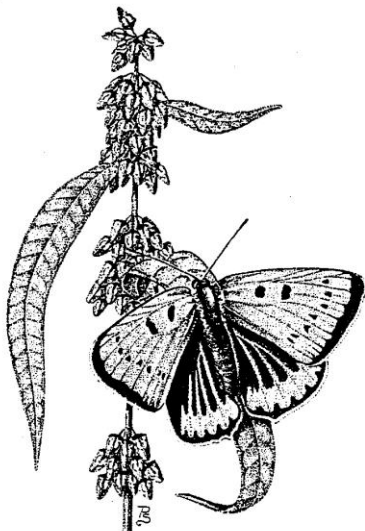


30^e jaargang
maart 2026

Flinterwille



Vlinderwerkgroep Friesland

Nederlandse Entomologische Vereniging

VOORWOORD

Beste vlindervrienden,

We hebben al even kunnen proeven aan het voorjaar! Op het moment dat ik dit schrijf (midden maart) hebben we alle dagen zon en tikt de temperatuur bijna de twintig graden aan. Geen wonder dat we het aantal Citroenvlinders al niet meer tellen, terwijl ook de Dagpauwoog en de Grote vos zich in de tuin laten zien.

Het is mooi dat er in onze provincie activiteiten worden ontplooid om de Argusvlinder te redden. In deze Flinterwille kunnen jullie lezen hoe er allerlei activiteiten worden georganiseerd om meer te weten te komen over de levenscyclus van de Argusvlinder. Met de opgedane kennis kan de achteruitgang van de “keninginne fan é greiden” misschien gestopt worden.

Natuurlijk zijn we als vlinderwerkgroep ook betrokken bij deze prachtige dagvlinder. Spontaan besloten we op woensdag 18 maart om met een groepje van acht leden, die in het bezit zijn van een uv-zaklantaarn, om te gaan zoeken naar rupsen van de Argusvlinder. Gerrit Tuinstra had vorig jaar tientallen vlinders gezien in een terreintje in het havengebied van Harlingen en de kans leek groot dat we de rupsen hier zouden vinden. We vonden ook een flink aantal rupsen, maar helaas waren het allemaal rupsen van nachtvlinders. Waarschijnlijk waren we net te vroeg in het jaar, want het nieuwe gras kwam nog niet echt boven de verdroede pollen van vorig jaar uit. We besloten om het over een paar weken nog eens te proberen.

En ook van de nachtvlinders is er nieuws: ons oud-lid Tymo Muus heeft een handboek geschreven over de kleine nachtvlinders, de zogenaamde “micro’s”. Maar het boek zelf hoort beslist niet tot de kleintjes, het werk is zelfs zo omvangrijk dat het moest worden gesplitst in twee delen met de naam Handboek Motten. Het boek is gepresenteerd op de Landelijke dag van de Vlinderstichting in Wageningen op 7 maart. Tymo komt op onze voorjaarsbijeenkomst om het ontstaan en de inhoud van het boek toe te lichten. In deze Flinterwille staat alvast een voorproefje hiervan. Verder in deze Flinterwille natuurlijk weer de aankondiging van onze excursies. Wie weet tot ziens op 23 april in de Fûgelhelling of bij een van de excursies.

Siep Sinnema

INHOUD

Voorwoord	Siep Sinnema pag.	1
Inhoud		2
Aankondiging voorjaarsbijeenkomst	Gerard Bergsma	3
Verslag najaarsbijeenkomst 2025.	Gerard Bergsma	4
Zaterdag 16 mei 2026: excursie Blauwe Bos	Reinder Wijma	26
Zaterdag 18 juli 2026: excursie Rottige Meente (en Brandemeer)	Gerard Bergsma	27
Zaterdag 8 augustus 2026: excursie Buitendijks Zwarte Haan (en Westhoek)	Gerrit Tuinstra	27
It giet oan! Een boek over microvlinders	Tymo Muus	28
De Argusvlinder vooral kwetsbaar als rups	Janneke Vorst	31
Update inventarisatie nachtvlinders Lauwersmeer	Gerrit Tuinstra	33
Twee nieuwe macrosoorten in 2025	Andy Saunders	38
Mutaties ledenlijst		40
Belangrijke data		41

Aankondiging voorjaarsbijeenkomst

Hierbij nodigen wij u uit voor de voorjaarsbijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Friesland op **donderdag 23 april 2026** in het pand van **de Fûgelhelling, De Feart 1 te Ureterp**. Aanvangstijd: 's avonds om 20.00 uur.

Het programma van deze avond is als volgt:

1. Opening.
2. Verslag najaarsbijeenkomst van 24 november 2025.
3. Algemene mededelingen en ingekomen stukken.
4. Ervaringen, mededelingen, inbreng van en door leden.
5. De nieuwe tweedelige set 'Handboek Motten' over alle microvlinders van Nederland en België (presentatie: Tymo Muus).
6. Pauze.
7. Plannen voor de Argusvlinder (presentatie: Janneke Vorst).
8. Vlinderervaringen (presentatie: Reinder Wijma).
9. Enkele moeilijke nachtvlindersoorten (presentatie: Gerrit Tuinstra).
10. Rondvraag.
11. Sluiting.

Attentiepunten:

Als u foto's (bijv. op een USB-stick) hebt meegenomen, verzoeken wij u dit voorafgaande aan de bijeenkomst bij de secretaris of de voorzitter te melden. Contributie (€ 10,00 per jaar) kan tijdens de pauze van de bijeenkomst worden voldaan bij onze penningmeester, Luut de Zee. Overmaken kan ook naar rekeningnummer NL68 INGB 0007 2232 59 ten name van L. de Zee te Oosternijkerk.

Aan het eind van het vlinderseizoen verzoeken wij u vriendelijk uw gegevens in Excel in te voeren en het totaalbestand ten behoeve van de vlinderdatabase Friesland en de landelijke database NOCTUA te mailen aan Gerrit Tuinstra (g.tuinstra14@gmail.com). Voor de excel-file (het opmaakprofiel) kunt u zich wenden tot Gerrit Tuinstra die dit bestandje naar u toe kan mailen.

Wanneer u een (nieuw) e-mailadres hebt, verzoeken wij u deze op de presentielijst te vermelden, zodat wij u in voorkomende gevallen berichten kunnen sturen.

Namens het bestuur van de Vlinderwerkgroep
Friesland.
Gerard Bergsma - Secretaris.

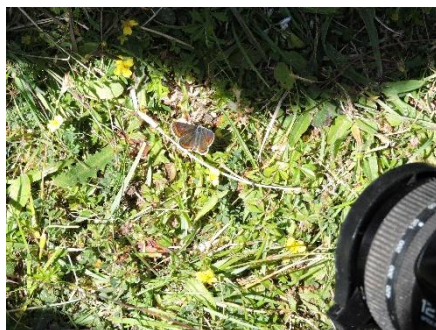
Verslag najaarsbijeenkomst 2025 Gerard Bergsma

De najaarsbijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Friesland vond plaats op maandag 24 november 2025 in de Fûgelhelling te Ureterp. Aanwezig waren 23 leden van de Vlinderwerkgroep. Jaap Schelvis had zich afgemeld wegens verhindering.

1. Siep Sinnema opent de bijeenkomst en heet iedereen welkom, met name onze gasten van Staatsbosbeheer: Bennie Henstra, Manon van Wesel en verder Anna Nynke Hiemstra en Hester Striethouldt. Siep besteedt aandacht aan het 40-jarig bestaan van de Vlinderwerkgroep Friesland door middel van een presentatie met veel foto's. De presentatie is niet een volledig historisch overzicht, maar is bedoeld om een paar opmerkelijke en grappige momenten naar voren te halen uit de geschiedenis van de werkgroep. Hieronder een paar van die plaatjes.



Zoals hierboven een foto van de viering van ons eerste lustrum in 1991, met Kars Veling, Piet Zumkehr en Rob de Vos. En daarnaast een foto van de viering van ons 20-jarig jubileum. Deze foto's geven tegelijk een aardig idee van het modebeeld in die jaren, rood was kennelijk in de mode!



We hebben veel excursies georganiseerd, zoals in 2018 naar Schiermonnikoog. Een aantal fotografen had kennelijk weinig belangstelling voor de schoonheid van de omgeving, maar had een wat beperkte blik naar beneden. Maar op de rechterfoto is te zien waarom: we zagen daar een Bruin blauwtje.



En tijdens een excursie in de Lindevallei in 2009 waren de fotografen ook gefocust op één object, namelijk een Grote weerschijnvlinder op een Populierenstam. De Grote weerschijnvlinder had zich in die jaren net gevestigd in de Lindevallei.



En natuurlijk was recent de uitgave van ons boek “Dagvlinders in Fryslân, veranderingen vastgelegd” een hoogtepunt. Van het afleveren van de pallets met boeken in Hemrik tot het overhandigen van het eerste exemplaar (in coronatijd!) aan Henke de Vries en Titia Woltersbeek, directeuren van It Fryske Gea en de Vlinderstichting.

2. Verslag voorjaarsbijeenkomst van 24 april 2025.

Er zijn geen opmerkingen over het verslag.

3. Algemene mededelingen en ingekomen stukken.

Er zijn geen algemene mededelingen.

Ingekomen stukken: Het blad 'Franje' nr. 56 van oktober 2025 met mededelingen uit de Secties "Snellen" en "Ter Haar" van de Nederlandse Entomologische Vereniging. In deze uitgave van 'Franje' zijn 3 tabellen opgenomen met **gewijzigde Nederlandse vlindernamen (tabel 1)** plus **Nederlandse namen voor nieuwe soorten in Nederland (tabel 2)** plus **Nederlandse namen voor nieuwe soorten in België (tabel 3)**.

4. Ervaringen, mededelingen, inbreng van en door leden.

Andy Saunders is voor het tweede jaar actief geweest in het Oosterschar en heeft daar 25 nieuwe soorten macronachtvlinders en 18 nieuwe soorten micronachtvlinders gevonden. Totaal aantal macrosoorten voor dit gebied momenteel 305 en totaal microsoorten 172. Andy laat foto's van drie microsoorten zien, te weten de Vikingmot (*Ostrinia palustralis* - Fam. Grasmotten - Crambidae) die sinds 2011 voorkomt in Nederland, het Zilveroogje (*Tebenna micalis* - Fam. Glittermotten - Choreutidae) en de Varenhobbit (*Musotima nitidalis* - Fam. Grasmotten - Crambidae) die in 2021 voor het eerst in Nederland werd waargenomen. Abel Jagersma trof tot zijn verbazing een Eikenpage aan in zijn lichtval. Verder was 2025 een slecht vlinderjaar met lage aantallen vlinders. Judith Bouma laat nog even een heldere foto zien van het Prachtpurperuiltje (*Eublemma purpurina*) omdat die zo donker stond afgebeeld in de Flinterwille. Dit schitterende uiltje werd voor het eerst in 2015 in Nederland waargenomen. Jannie Sinnema meldt de vondst van een Bruin blauwtje op 15 september in hun tuin, die foerageerde op IJzerhard (*Verbena bonariensis*). Saskia Hoornveld heeft een Sint-jansvlinder (*Zygaena filipendulae*) in de tuin gehad. Er waren dit jaar weinig Kleine vossen; wel veel rupsen van deze soort gevonden. Kolibrievlinders (*Macroglossum stellatarum*) werden wel geregeld door Saskia en Hessel in hun tuin gezien. Deze soort werd door sommige mensen tot wel in oktober waargenomen!

Gerrit Tuinstra geeft een korte presentatie over interessante macro's in 2025 en een paar micro's. Voor het Lauwersmeer heeft Gerrit weer een aantal aanvullingen voor ons in petto. De tweede waarneming voor dit gebied van de Walstrospanner (*Costaconvexa polygrammata*) op 21 april 2025. Hij lijkt daar dus wat meer voor te komen. Hierna de Echt-walstrospanner (*Phibalapteryx virgata*), een echte duinsoort die beslist niet in het binnenland zal worden aangetroffen; uiteraard wél op de eilanden. Het betreft het derde exemplaar voor het Lauwersmeer 22 juli 2025. Dan de Bruine grasuil (*Rhyacia simulans*), een zeldzaamheid die Gerrit al jaren niet meer had gezien, maar waarvan hij nu drie exemplaren aantrof op 1 juli 2025. Dit is niet de meest spectaculaire vlinder, maar hij viel wel direct op tussen de andere vlindersoorten op het laken. Voorts de Astermonnik (*Cucullia asteris*) die Gerrit slechts eenmaal eerder op het laken ving. Nu dus het tweede exemplaar op 19 juli 2025. Als rups is deze soort vrij gemakkelijk te vinden op Zeeaster (*Aster tripolium*) op de kwelders, omdat ze er zo opvallend uitzien. Tijdens een spaarzame lichtsessie

op de zeedijk op 13 augustus 2025 (met gelukkig weinig wind) verscheen een Lichte daguil (*Heliothis virescens*) op het laken. Dan op 14 augustus 2025 een nieuwkomer voor het Lauwersmeer, namelijk de Kleine hageheld (*Lasiocampa trifolii*) die normaliter bekend is van de hoge zandgronden in het binnenland. Vervolgens op 25 augustus en 6 september 2025 rupsen van de Absintmonnik (*Cucullia absinthii*) op meerdere plekken op Bijvoet (*Artemisia vulgaris*) in het Lauwersmeer. Deze soort is eveneens nieuw voor het Lauwersmeer. 's Nachts kun je de rupsen met behulp van een blacklight (uv-lamp) vinden. Overdag moet je goed op de waardplant zoeken, omdat de rupsen van de Absintmonnik een uitstekende schutkleur hebben. Volgens Gerrit is deze soort op veel meer plekken in Friesland te vinden, dan momenteel bekend is. Zijn advies: bermen, industrieterreinen enzovoorts afzoeken vanaf medio augustus. Op 7 augustus 2025 verscheen een ietwat afgevlagen vlindertje op het laken, dat Gerrit niet meteen kon plaatsen. Even later kwam er een exemplaar van de Groene blokspanner (*Acasis viretata*) langs. Er was een gelijkenis met het afgevlagen exemplaar, maar er bleef twijfel. Iemand anders kwam met de optie van de Kleine blokspanner (*Pterapherapteryx sexalata*) en dit bleek correct te zijn. De vleugelvorm paste in ieder geval precies en het donkere bandje van *sexalata* was ook enigszins te zien. Dan nog een donkere vorm van de Geelvleugeluil (*Thalpophila matura*); een echte kustsoort die in het najaar verschijnt. Gerrit ving hem op 2 september 2025. Dan laat Gerrit een dia zien van de Kleine wilgenuil (*Nycteola asiatica*), een nieuwe soort voor Nederland die hij op 6 september en 18 oktober 2024 in het Lauwersmeer had gevangen.

Deze soort werd in 2008 ook al nieuw voor de Nederlandse fauna gemeld, maar dit berustte op een determinatiefout. Inmiddels heeft Gerrit in 2025 een publicatie geschreven voor het blad Entomologische Berichten, waarin hij deze kwestie heeft rechtgezet en door middel van beelden en bewijsmateriaal heeft aangetoond, dat de



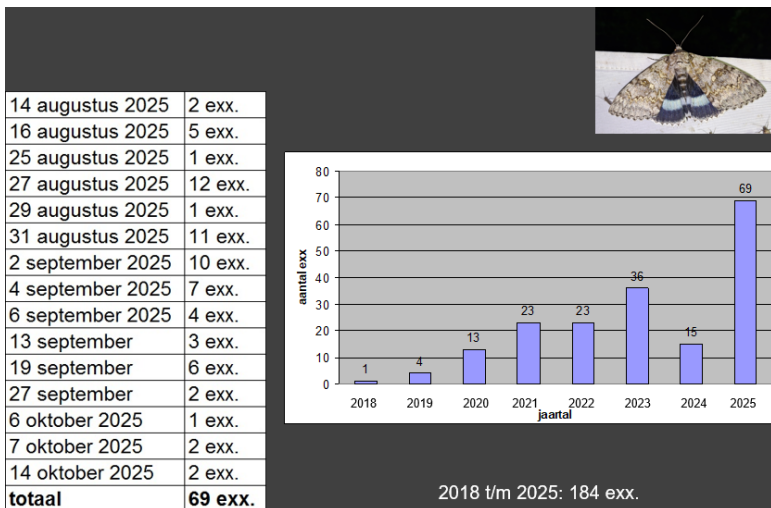
Kleine wilgenuil (*Nycteola asiatica*) nu tóch als nieuwe soort bevestigd is voor Nederland. Het betreft een migrant uit Noordwest-Europa. Hopelijk komt dit kleine vlindertje in de toekomst

Nycteola asiatica
(kleine wilgenuil)
Foto: G. Tuinstra

eens vaker langs. Op 7 september 2024 ving Gerrit weer een nieuwe soort voor Nederland, namelijk de Donkere stofuil (*Athetis lepigone*). Deze is eveneens beschreven in het artikel van 2025 in Entomologische

Berichten. Indien iemand geïnteresseerd is in dit artikel kan hij of zij dit bij Gerrit opvragen. Hij heeft een PDF klaar staan. Laat het maar even weten!

Vervolgens besteedt Gerrit nog aandacht aan enkele trekvlinders, die hij op zijn laken kreeg in het Lauwersmeer: de Zuidelijke bandspanner (*Nycterosea obstipata*) op 19 september 2025, de Vlekdaguil (*Heliothis peltigera*) op 27 augustus 2025, de Florida-uil (*Spodoptera exigua*) op 31 augustus 2025 en de Blauwvleugeluil (*Peridroma saucia*) op 6 en 19 september en 6 oktober 2025. Dan nog een drietal micro's waar genitaalpreparaten uitkomst moesten bieden om ze met zekerheid op naam te krijgen: de Bleke vlekwortelmot (*Dichrorampha simpliciana*) (Fam. Bladrollers - Tortricidae) op 24 juli en 13 augustus 2025, het Crème kijkgaatje (*Monopis crocicapitella*) (Fam. Echte motten - Tineidae) op 11 oktober 2025, de Levervlekmot (*Ancylosis oblitella*) (Fam. Lichtmotten - Pyralidae) op 24 juli 2025. Dan had Gerrit op 8 november 2025 nog een bladmijn gevonden van de Akenmineermot (*Stigmella aceris*) (Fam. Dwergmineermotten - Nepticulidae). Dit brengt het totaal aantal nachtvlindersoorten op 1240 voor Lauwersmeer. Gerrit sluit zijn presentatie af met het Blauw weeskind (*Catocala fraxini*). Vanaf 2018 zit deze grote nachtvlindersoort volgens hem in het Lauwersmeergebied. Van oudsher is het een trekvlinder, maar in Lauwersmeer heeft hij een goede populatie ontwikkeld. In 2025 had Gerrit op 14 augustus de eerste 2 exemplaren op het laken. Op 29 augustus verscheen er één afgevlagen exemplaar wat de indruk wekte, dat het al vroeg afgelopen was met het Blauw weeskind. Daarna kwamen er op 4 september ineens zeven exemplaren, waarvan er twee ongeveer dezelfde beschadiging op de linker bovenvleugel hadden. Toch waren dit verschillende exemplaren en dat is op de foto's



ook duidelijk te zien. Elk Blauw weeskind ziet er weer anders uit; je kunt ze volgens Gerrit afzonderlijk van elkaar herkennen. Dan op 19 september ineens weer 6 exemplaren, waarvan er eentje zeer vers van uiterlijk was. Vervolgens op 27

september weer 2 verse exemplaren. Het leek erop, dat de vlinders in twee golven uit de pop waren gekomen. Op 14 oktober volgden de laatste twee exemplaren van dit seizoen. Tot slot laat Gerrit een overzicht en een grafiek betreffende het Blauw weeskind in het Lauwersmeer zien. Van 14 augustus tot en met 14 oktober 2025 kreeg hij in totaal 69 exemplaren op licht. De grafiek toont een periode van 2018 tot en met 2025, waaruit blijkt dat het Blauw weeskind (met een kleine dip in 2024) inmiddels goed aanwezig is in Lauwersmeer.

Hessel Hoornveld laat foto's zien van vondsten tijdens de rupsen- en bladmijnenexcursie van 27 september 2025 van de Vlinderwerkgroep in de Alde Feanen. Achtereenvolgens de rups en de pop van de Berkeneenstaart (*Drepana falcataria*); de rups van de Melkwitte zomervlinder (*Jodis lactearia*); de rups en de pop van de Gestippelde oogspanner (*Cyclophora punctaria*); de rups van het Herculesje (*Selenia dentaria*) waaruit een aantal dagen later cocons van een sluipwesp tevoorschijn komen (geparasiteerd dus); de mooie rups van de Psi-uil (*Acronicta psi*) plus enkele voorbeelden van in andere jaren gevonden rupsen van de Psi-uil waaruit de variatie in kleuren en voorkomen blijkt; de rups van de Drietand (*Acronicta tridens*); de rups van de Zuringuil (*Acronicta rumicis*) waaruit een dag later ook een cocon van een sluipwesp zichtbaar wordt. Hessel eindigt met een foto van de zeer variabele, maar fraai gekleurde Marmerspin (*Araneus marmoreus*). Gerrit Padding vertelt dat 2025 een zeer goed jaar voor de Sleedoornpage was en adviseert ons om in Wolvega maar weer eens naar eitjes te gaan zoeken. Verder heeft hij geconstateerd, dat de bijzondere waarnemingen van 2024 en 2025 ontbreken op de website van de Vlinderwerkgroep Friesland. Siep antwoordt dat besloten is om die niet meer te vermelden. Het kostte namelijk iedere keer veel moeite om die waarnemingen te krijgen en om ze op de website te plaatsen. Bovendien had hij geconstateerd, dat er weinig naar werd gekeken. Vandaar! Dirk Haaijema vierde in mei zijn verjaardag in zijn woonplaats Oosterwolde. Op een gegeven moment kwam zijn kleindochter van vier jaar naar hem toe met een rups van de Grote vos op haar hand. Ze had hem gevonden in een boom in de buurt en dat bleek een iep te zijn. Er zaten wel 50 rupsen in. Dirk heeft er een aantal opgekweekt en na verloop van tijd hingen er overal poppen in zijn schuur.

5. Pauze met oranjekoek en vlinderbonbons (gemaakt door Helga Manson).

6. De Grote vuurvlieder in de Rottige Meente en Brandemeer (Presentatie: Manon van Wesel en Bennie Henstra van Staatsbosbeheer).



Helaas is de Grote vuurvlieder de afgelopen jaren niet meer in Brandemeer gezien. Dit jaar kreeg Manon op 17 juni een telefoontje van een collega met de vraag, of er al eitjes van de Grote vuurvlieder waren gesignaleerd, want hij had een eitje op waterzuring gevonden.

Het bleek er inderdaad eentje te zijn. Wel erg vroeg voor de tijd van het jaar voor deze soort, want de vliegtijd is van medio juni tot half augustus. Er moeten dus

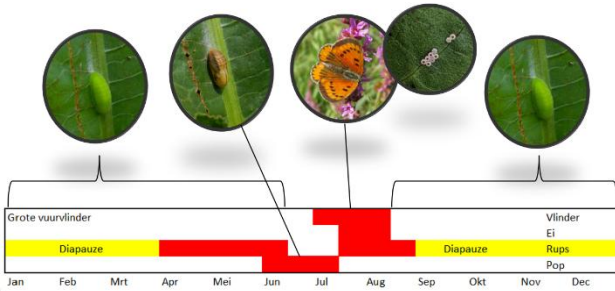
halverwege juni al een mannetje en een vrouwtje actief zijn geweest! Het eitje van de Grote vuurvlieder is rond met stervormige ribben; het heeft veel weg van een kroontje, zoals uit de macro-foto hiernaast blijkt.



De rupsen kun je overal op het blad van een waterzuring aantreffen, zowel aan de

onderkant als aan de bovenkant en dan vooral langs de nerf. De rupsjes kruipen in de loop van juli uit hun ei en eten dan van het bladweefsel. Dit veroorzaakt vensters in het blad. De half volgroeide rupsen overwinteren vanaf september/oktober tussen verdorde bladeren of in de mos- en strooisel-laag aan de voet van de waardplant. Na de diapauze beginnen de rupsen in het voorjaar (april/mei) weer van de uitlopende waterzuring te eten, totdat ze zich in juni gaan verpoppen.

De mannetjes kruipen als eerste uit de pop. Zij gaan direct op zoek naar een territorium en wachten dan op de vrouwtjes. Daarmee is de cyclus compleet. In sommige warme jaren kan het voorkomen, dat er zich een kleine tweede generatie ontwikkelt waarvan de vlinders eind augustus/begin september kunnen worden waargenomen. Dat was dit jaar ook het geval en zelfs van toepassing voor 14% van de gevonden eitjes!!! Volgens het boek 'De Grote Vuurvlieder' van Susan Oosterlaar kunnen rupsjes die vroeg (vóór 21 juni) uit hun eitje kruipen onder goede (warme) omstandigheden snel doorgroeien om binnen een tijdsbestek van 6 weken (rups-/popstadium) te kunnen metamorfosereren tot vlinder. Dit zal ongetwijfeld te maken hebben met de opwarming van het klimaat. De vraag wordt gesteld, of een



tweede generatie zich wel succesvol kan voortplanten en of het nadelig is voor de soort, omdat het aantal rupsen wat in diapauze gaat in de winter minder kan zijn, dan onder normale omstandigheden (bij een matige zomer) het geval zou zijn. Anna

Nynke Hiemstra (vrijwilliger Staatsbosbeheer) geeft aan, dat recent onderzoek naar rupsen van de eerste en tweede generatie uitwijst, dat dit niet nadelig hoeft te zijn wanneer het maar een zacht najaar is, zodat ook de rupsen van de tweede generatie gunstige groeikansen krijgen. Er is wel een vermoeden, dat de rupsen, de poppen en de vlinders uit een tweede generatie kleiner zijn dan die van een eerste generatie. Volgend voorjaar (2026) zal preciezer worden bekeken of dit vermoeden juist is, omdat bekend is op welke planten rupsjes van de eerste generatie voorkwamen en op welke planten rupsjes van de tweede generatie. Hopelijk gaan veel rupsen, zowel van de eerste als tweede generatie, deze winter overleven, zodat het geplande onderzoek meer inzicht zal geven.

Manon van Wesel: de overlevingskans tijdens de ontwikkeling van eitje tot volwassen rups van de Grote vuurvlieder is helaas zeer gering, namelijk 2% tot 5%. Bij een totaal van 100 eitjes kan het dus gebeuren, dat er maar 2 vlinders verschijnen! De nominaatvorm van de Grote vuurvlieder (*Lycaena dispar dispar*) kwam alleen in Oost-Engeland (Cambridgeshire) voor, maar is daar rond 1850 uitgestorven. Er bestaan in Europa vijf ondersoorten Grote vuurvlieder. *Lycaena dispar batava*, de grote ondersoort die in Noordwest-Overijssel en Zuidoost-Friesland voorkomt. Dan *Lycaena dispar rutila* die in Duitsland, Frankrijk (Elzas), Noordwest-Zwitserland, Zuid-Finland, Polen, Letland, Tsjechië, op de Balkan, Griekenland en Turkije voorkomt. Vervolgens *Lycaena dispar caruelli* (zuiden van België, Luxemburg en Noord-Frankrijk). Dan zijn er nog de ondersoorten *Lycaena dispar burdigalensis* (die in het gebied van de Gironde - Frankrijk voorkomt) en *Lycaena dispar centralitaliae* die in Noord-Italië (westelijke kuststrook tot Golfo di Gaeta) zijn leefgebied heeft. Bij ons dus de magnifieke ondersoort *Lycaena dispar batava*. De soortnaam ‘dispar’ betekent ‘verschil’ in kleur en tekening tussen mannetje en vrouwtje. De ondersoortnaam ‘batava’ betekent ‘komend uit Nederland’. Vliegend vallen deze vlinders direct op door hun fel oranje tekening en zwart-witte franje.

De eitjes worden alleen op waterzuringplanten afgezet. Vroeger kwam waterzuring overal in het gebied voor; tegenwoordig vindt men ze voor 99% aan de waterkant.

Soms worden eitjes ook geparasiteerd door een sluipvliegensoort. De rupsen blijven altijd op of tijdens de overwintering in de buurt van de waterzuring. Ze verpoppen zich op een blad ervan.

Het leefgebied van de Grote vuurvinder bestaat uit ijl veenmosrietland (trilvenen), rietland,

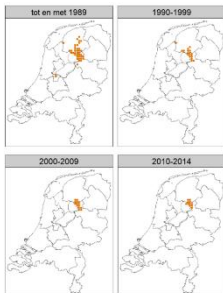
hooiland en kruidige vochtige ruigten. Een zeer open landschap dus met hier en daar kleine stukjes moerasbos, bosschages en begroeiing. Er moeten overgangszones zijn van rietland of hooiland naar open water. Bovendien moet er een aanbod zijn van waard- en nectarplanten. De soort komt nog voor in de Weerribben en de Rottige Meente. Niet meer in de Wieden en Brandemeer en al heel lang niet meer in De Deelen, het Nanneveld, de Lindevallei, de Bancopolder, Tijnje, Oldeholtpade, Graverijpolder, Oldelamer, Oosterschar en de Makkumerwaard. Kaartjes van vroeger en huidig verspreidingsgebied:



Lycaena Dispar Batava



- Lichtblauw
- Oranje band
- Twee zwarte vlekjes
- Fel oranje



De Vlinderstichting telt al jaren een negental plots in de Rottige Meente en in Brandemeer. De populaties hebben altijd ups en downs gekend, maar afgelopen jaren holde alles hard achteruit en gingen alle alarmbellen rinkelen! Deze iconische soort moet voor deze deelgebieden worden behouden, want als hij

daar verdwijnt, komt hij niet zo gemakkelijk meer terug. Dat heeft de praktijk wel geleerd!

Er zijn al enkele jaren vergaande maatregelen doorgevoerd. Eitjes worden nu jaarrond 'beveiligd' door waterzuringplanten te monitoren. Gericht en zorgvuldiger maaibeheer met afstemming over locaties waar eitjes aanwezig zijn. Dit kost allemaal enorm veel tijd en zorgvuldigheid. Hieronder een kaartje van de Rottige Meente voor het zomermaaien.



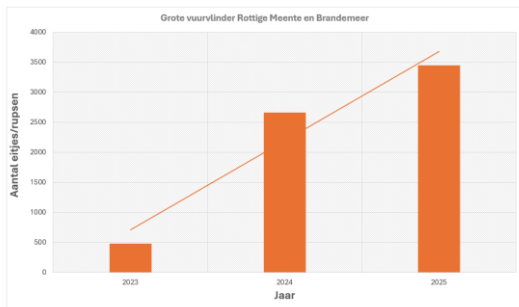
Zomermaai-beheer Rottige Meente. Gele stukken door pachters – Oranje stukken worden door SBB in eigen beheer gemaaid.



Het gaat over grote lengtes aan waterkanten waar waterzuringplanten kunnen staan; soms in een rij en soms met stukken waar ze niet of minder voorkomen. Dat betekent dat je in de zomer op het juiste moment zoveel mogelijk

waterzuringplanten moet afzoeken op eitjes en ze moet markeren, zodat ze tijdens de maaiwerkzaamheden worden gespaard. Voor het zoeken van de eitjes heeft Staatsbosbeheer afgelopen zomer Hester Striethouldt in kunnen huren en ook medewerkers van De Vlinderstichting hebben zeer actief meegeholpen om alles in kaart te brengen. Elk eitje is momenteel goud waard! Staatsbosbeheer krijgt al drie jaar voor al deze activiteiten extra subsidie van de Provincie. Vanuit de zaal wordt gevraagd, of de pachters of ingehuurde bedrijven die maaien ook goed weten wat ze moeten maaien en wat ze moeten laten staan, want dat schijnt enkele jaren geleden ook mis te zijn gegaan in Brandemeer. Daar is toen te rigoureuus gemaaid, waardoor een heleboel waterzuringplanten zijn verwoest. Ja, dat klopt en heeft toen veel ophef veroorzaakt, maar het eigenaardige was, dat er het jaar daarop wel Grote vuurvinders in dat stukje voorkwamen. In de Rottige Meente wordt tot een meter om de waterzuringplanten heengemaaid om de planten toch enigszins dekking te geven. Het is een secuur en tijdrovend werk. Het maai-beleid wordt daar afgestemd op de gevonden eitjes. In 2023 werden nog maar 500 eitjes in de Rottige Meente gevonden, maar toen werd nog niet op grotere schaal gezocht. Door ruimer te zoeken en vermoedelijk ook al door succes van de toegepaste maatregelen is dit aantal in 2024 gestegen naar 2600 eitjes. Volgens De Vlinderstichting zijn er in 2025 weer meer eitjes dan in 2024 gevonden, dus het gaat wel wat de goede kant op. Er zijn dit jaar ook meer Grote vuurvinders gezien. Inmiddels is het zoekareaal ook verder vergroot, want de vlinders houden zich niet aan de telplots en verplaatsen zich voortdurend naar aangrenzende gebieden. Bovendien verschijnt er ieder jaar een grotere tweede generatie. In de Weerribben gaat het om 30.000 eitjes; een veelvoud van het aantal in de Rottige Meente. Daar is het maai-beleid wat algemener en worden bepaalde stroken langs de waterkanten wel of niet gemaaid afhankelijk van de aanwezigheid van waterzuringplanten. Dat kan ook, omdat in de Weerribben veel meer eitjes zijn door een sterkere populatie Grote vuurvliinder.

Bennie Henstra neemt het stokje verder over van Manon. Hij gaat in op het **noodplan**, waaraan de subsidie is gekoppeld om maatregelen te nemen die nodig



leggen en die ook op elkaar ingrijpen. In grote lijnen kan wél worden gezegd, dat het gebied is veranderd in de afgelopen 50 jaar. Het is een groot laagveenmoeras met petgaten, open water en met alle stadia die tussen open water en het vormen van moerasbos zitten. Een heel belangrijk onderdeel daarvan zijn de jonge verlandingen,



zijn om de Grote vuurvlinder te redden van de ondergang. Wat is er eigenlijk aan de hand en waarom is het noodplan nodig en waarom gaat het zo slecht met de Grote vuurvlinder in de Rottige Meente en Brandemeer? Er zijn verschillende variabelen van toepassing waar je niet altijd direct de vinger op kunt

zoals hieronder in een petgat is te zien.

Je ziet in de zoom van het petgat een mooie vegetatie van lisdodde, riet en andere voorkomende soorten die op termijn zorgen voor nieuw land. Dit heet verlanding. Dit proces is de afgelopen

50 jaar niet meer op gang gekomen, ondanks dat er meer petgaten werden gegraven. Er gebeurde helemaal niets, terwijl als je 100 jaar teruggaat (eigenlijk ook al vóór de vervening) en een gat groef, deze al weer vrij snel volgroeide met planten. En juist in die hele schakering van dat systeem ontbreekt een schakeltje en dat is het begin van alles en dat is nu juist het element waar die Grote vuurvlinder zo op gedijd, namelijk Kattenstaart (*Lythrum salicaria*) en andere nectarplanten en overal waterzuring. Dit ontwikkelt zich tot jong veenmosrietland en jonge verlandingen en dat is optimaal leefgebied voor de Grote vuurvlinder. Maar daar is momenteel veel te weinig van, sterker nog, de veenmosrietlanden die we nog wél hebben gaan tegenwoordig in versnelde successie naar oudere moerasstadia als gevolg van vermisting, verzuring en verdroging.

Zodra dat proces op gang komt, verdwijnt de waterzuring. Dan ontstaat een soort moerasheide waarin dopheide voorkomt, waar de Grote vuurvlinder overigens ook graag op foerageert, maar op een gegeven moment heb je alleen nog maar een systeem met verzuurde en verouderde kraggen. Dit betekent dat waterzuring alleen nog maar voorkomt aan slootkanten. Het biotoop is dan eigenlijk naar de randen (de

overgangen) geduwd. Verzuring en vermesting door stikstofdepositie zorgen er bovendien voor dat veenmosrietlanden veel sneller nog ouder worden dan 60 jaar geleden. Verdroging is eveneens een grote boosdoener voor Brandemeer, dat is omgeven door landbouwactiviteiten en volledig is ingeklonken. Het in dit natuurgebied aanwezige water gaat als door een vergiet naar beneden. Staatsbosbeheer moet daar heel veel water aanvoeren om de waterhuishouding redelijk op peil te houden. Bovendien is de waterkwaliteit heel slecht geweest de afgelopen 50 jaar, waardoor de jonge verlanding eigenlijk niet meer op gang kwam. Gelukkig merkt Staatsbosbeheer, dat verlanding in kleinere petgaten in Brandemeer weer begint te ontstaan en dat het boezemwater van een iets betere kwaliteit is dan voorheen. Dat geeft wel hoop, dat de situatie daar voor de Grote vuurvlieder kan verbeteren. Het **noodplan** is noodzakelijk om de vlinder te helpen.

- **Voorkomen uitsterven**
- **Verbeteren en uitbreiden bestaand leefgebied**
- **Maatregelen voor de korte termijn (5 jaar)**
- **Vervolg: toekomstplan voor de lange termijn**

Wat kan er op korte termijn worden gedaan?

Een betere verbinding realiseren met de Weerribben, zodat er genetische uitwisseling tussen deelpopulaties mogelijk wordt, waardoor de overlevingskansen voor de Grote vuurvlieder stijgen. Ook de boomopslag moet worden aangepakt en vooral van de oevers worden weggehaald, want het spul groeit razendsnel. Dat betekent jaarlijks heel veel werk in zo'n lastig terrein als de Rottige Meente! Er moet nieuw leefgebied worden gemaakt door meer sloten met waterzuringplanten te realiseren. Waterzuring- en nectarplanten dienen te worden ingezaaid of aangeplant.



Oevers van sloten moeten worden afgeschuind. De verzuring en de verdroging van de gebieden moet worden afgeremd. Tevens moet er bos worden weggehaald en moeten de leefgebieden van de Grote vuurvlieder beter aan elkaar worden verbonden, zodat de

vlinders elkaar gemakkelijker kunnen vinden. Volgens Gerrit Padding worden dit soort werkzaamheden nu ook in de Wieden uitgevoerd. Vroeger was dat gebied namelijk een bolwerk van de Grote vuurvlieder, maar helaas is het daar door eerdergenoemde oorzaken ook volledig misgegaan voor de soort.

**Tot slot:**

- Doorgaan met inventarisatie- en beschermingswerk
- Nader onderzoek naar bijvoorbeeld beter maai-beheer
- Toekomstplan: meer ijl kruidenrijk rietland met waterzuring realiseren, want dit is ideaal voor de Grote vuurvlinder



Van de plukjes gras, zoals op bijgaande foto te zien is, kunnen waterzuringplanten last van hebben. Veel maaien en het terrein open houden is dus een absolute noodzaak. In het verleden werd in dit soort gebieden altijd aan zomermaaien gedaan en werd er riet voor daken geoogst. Riet brengt

tegenwoordig niet veel meer op. Hessel Hoornveld merkt in dit verband op, dat rietmaaisel als isolatiemateriaal toegepast kan worden in de bouwwereld. Een kwestie van drogen en samenpersen. Het moet alleen door een initiatiefnemer rendabel worden gemaakt. Het is een optie! Staatsbosbeheer gaat door met het bestemmingswerk, inventarisatiewerk, nader onderzoek doen naar de Grote vuurvlinder, want er is nog heel veel niet bekend van de soort en dat is noodzakelijk om hem beter te kunnen beschermen. Is wintermaaien met een hoge stoppel bijvoorbeeld beter dan in de zomer maaien en misschien met aangepast materieel maaien om betere overleving van de rupsen te genereren? Het zijn allemaal van die vragen die momenteel leven en waar in de komende jaren onderzoek naar wordt gedaan. En het toekomstplan dat geschreven gaat worden en dat meer gericht zal zijn om grotere gebieden aan elkaar te verbinden. Hessel Hoornveld wil nog toelichting over een opmerking van Bennie over kalkrijke waarde van het water en vraagt, of Staatsbosbeheer zelf calcium toevoegt? Bennie: een deel van het gebied van de Rottige Meente wordt gevoed met water dat afkomstig is van de beneden-Linde en daarvoor uit het gebied van de Wieden en de Weerribben en dat is wat calciumrijker water (niet carbonaatrijker). In de boezem van de Rottige Meente heb je een bepaalde concentratie calcium en carbonaat nodig (zonder hoog fosfor-, nitraat- en sulfaatgehalte) om de verzuringsgraad omlaag te krijgen en de ontwikkeling van trilveen naar veenmosrietland mogelijk te maken. Veenmos verzuurt zijn eigen omgeving ook, maar zodra je daar carbonaatrijk water overheen laat lopen, gaat er heel veel kapot en houd je eigenlijk gebufferde omstandigheden over. Calcium is dus een belangrijk bestanddeel van het water wat zich in de boezem van de Rottige Meente moet bevinden. Zo werkt het systeem! Jan Jaap Boehlé vraagt hoe het zit met het gebied buiten de Rottige Meente en Brandemeer. Is daar nog cultuurlandschap bij met waterzuring? Bennie: dat is allemaal landbouwgrond met hier en daar wat waterzuring, maar weinig rietland. Daar hebben we toch wel eens een Grote vuurvlinder gezien, die eitjes had gelegd, maar de beste leefomgeving voor de soort is toch wel de combinatie van ijl kruidenrijk rietland met waterzuring en niet enkel en alleen waterzuring, want dan zou de Grote vuurvlinder ook in veel andere delen van Nederland kunnen worden gevonden. Siep Sinnema bedankt Manon en Bennie voor dit hele duidelijke verhaal en het inzicht, dat er door

Staatsbosbeheer, andere instanties en vrijwilligers ongelooflijk veel arbeid en energie wordt gestoken in tal van maatregelen om de Grote vuurvliinder te redden en voor de toekomst te behouden.

7. Presentatie over 40 nieuwe vlindersoorten in 40 jaar in Fryslân (Gerrit Tuinstra).

Achter de titel van deze presentatie had eigenlijk een vraagteken moeten staan, want hebben we dat minimale aantal van 40 nieuwe soorten in die periode ook daadwerkelijk bereikt? Gerrit laat een dia zien met het boek 'De Vlinders van Friesland' uit 1985 van Barend J. Lempke, die velen van ons ongetwijfeld in de kast hebben staan. In dit boek staan alle vlindersoorten genoemd, die tot dan toe in de provincie Friesland waren gezien. Ontzettend leuk om dit boek er af en toe eens bij te pakken om te lezen hoe de stand van zaken destijds was. Bijvoorbeeld de soort *Mormo maura* (Zwart weeskind). In het boek staat vermeld, dat er slechts 2 vangsten bekend waren (Bakkeveen en Drachten). Dit is inmiddels wel anders! Herre Seepma had op zekere avond wel 40 exemplaren op stroop!

Gerrit laat vanavond het nodige zien over soorten die toenemen in de provincie Friesland. De situatie is natuurlijk niet alleen maar rooskleurig; er zijn ook soorten verdwenen en soorten waar het slecht mee gaat, maar misschien moet daarover bij een volgende gelegenheid eens aandacht aan worden besteed. In het boek van Lempke worden 1283 soorten (dag- en nachtvlinders) genoemd met opsomming van vindplaatsen. Dat hadden er eigenlijk 1311 moeten zijn volgens de thans bekende gegevens die in de landelijke databases zitten en die Gerrit allemaal heeft gekregen van Jurriën van Deijk van De Vlinderstichting. Er waren een aantal soorten toen nog niet bekend, terwijl ze al wel in de provincie waren gezien. De vraag is nu, of wij denken dat er sindsdien 40 soorten zijn bijgekomen en dat het huidige aantal soorten dus minimaal 1351 is? Iedereen denkt van wel. Alvorens hierop door te gaan, laat Gerrit eerst een tweetal brieven zien.

De eerste dateert van 30 oktober 1985 en is gericht aan vlinderdeskundigen in de provincie Friesland, waarin wordt opgeroepen om deel te nemen aan een op te richten vlinderwerkgroep voor de provincie. De tweede brief is gericht aan de Uyttenboogaart-Eliassen Stichting in Amsterdam met het verzoek om subsidie te

verstrekken aan het initiatief van ondergetekenden om een vlinderwerkgroep voor Friesland op te richten, die zich met ingang van 1986 bezig zal houden met de studie van nachtvlinders in Friesland. We zijn dus eigenlijk een



- 1283 soorten in dit boek!
- Volgens de thans bekende data hadden dat er 1311 moeten zijn.
- **Hebben we er 40 soorten bij gekregen?**
- Is het huidige aantal soorten dus (minimaal) 1351?

nachtvlinderwerkgroep in plaats van een algemene vlinderwerkgroep! Maar gelukkig houden we ons bezig met alle vlinders. In de eerste brief aan de vlinderdeskundigen in de provincie werd tevens gevraagd, of men bereid was om verzamelde gegevens toe te willen voegen aan het (provinciale) vlinderarchief. Dat archief is Gerrit nog niet helemaal duidelijk, maar er is al lange tijd een Friese database en de gegevens daarvan gaan allemaal naar landelijke databases, dus dat zit allemaal wel goed! Vanaf de oprichting van de Vlinderwerkgroep zijn er vele jaren jaarverslagen geproduceerd met alle vlindergegevens die per jaar bij een kerncomité werden aangeleverd.



De jaarverslagen bevatten overzichten en korte beschrijvingen van soorten die al dan niet gezien waren, of nieuw voor de provincie waren. Interessant vond Gerrit ook de beschrijving in zo'n jaarverslag van waarnemingen van de Kersenspinner (*Odonestis pruni*) die allang niet meer in onze

provincie voorkomt en ook landelijk een grote zeldzaamheid is geworden. We kunnen ook constateren, dat er inmiddels veel is veranderd in de naamgeving van de soorten. Tegenwoordig hebben we bijvoorbeeld de soortnaam *Hypomecis* wat vroeger *Boarmia* was. In de jaarverslagen werd ook al gesproken over nieuwe soorten voor de provincie, zoals bijvoorbeeld de Witvleugeloogbladroller (*Epinotia pygmaeana*) die voor het eerst in 1986 in Friesland werd gezien en in de opvolgende jaren ineens een hele algemene vlinder werd.

In een artikel voor Entomologische Berichten (2006) in het kader van 20 jaar Vlinderwerkgroep Friesland beschreven Siep en Gerrit een aantal nieuwe soorten voor onze provincie. Korte tijd daarna (ook in 2006) heeft Gerrit, samen met Henk en Auke Hunneman, nóg weer eens een artikel voor Entomologische Berichten gemaakt met een beschrijving van opvallende nieuwkomers in de macronachtvlinderfauna van Friesland in de periode 1986-2006. Dan zie je dat ook een soort als de Schijn-nonvlinder (*Panthea coenobita*), die in 1991 voor het eerst uit Appelscha werd gemeld, tegenwoordig een behoorlijk algemene soort is geworden. In het najaar van 1997 is de Vlinderwerkgroep Friesland begonnen met de uitgave van het blad 'Flinterwille' en deze wordt tot op de dag van vandaag gemaakt en verspreid onder de leden en allerlei instanties. In dit blad staan allerlei artikelen over leuke en/of interessante vangsten, waarnemingen uit de tuin of uit allerlei gebieden waar excursies worden gehouden, of waar vlinders tijdens monitoring in het veld of tijdens 'lichten' of 'smeren' worden geïnventariseerd. In de Flinterwilles komen ook met regelmaat nieuwe soorten voor de provincie voorbij, zoals bijvoorbeeld de Sleedoornwergspanner (*Pasiphila chloerata*) tijdens Gerrit's inventarisatie in de Noardlike Fryske Wâlden in 2012. Gerrit laat een artikel voor

een Flinterwille zien van Jan Brinkgreve, die helaas ook al jaren niet meer onder ons is, over de Groot-hoefbladboorder (*Hydraecia petasitis*) die niet op licht komt, maar waarvan de rupsen eenvoudig op de voedselplant kunnen worden gevonden, waarbij moet worden gelet op de bloeistengels die krom gaan hangen. Twee keer heeft Gerrit een voorlopige atlas met verspreidingskaarten van de macronachtvlinders in Friesland gemaakt. De eerste dateert van april 2008. De tweede versie is van april 2014.

Opgeslagen in deze pc

NAAMLIJST


&


VOORLOPIGE

ATLAS VAN DE MACRO-NACHTVLINDERS

IN FRIESLAND

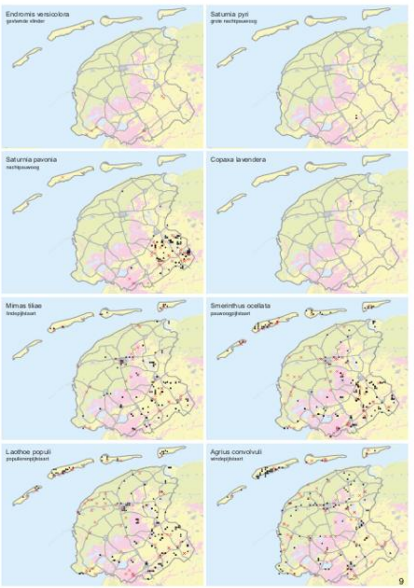
Versie 2





Vlinderwerkgroep Friesland
Gerrit Tuijnstra
April 2014

<i>Enderis vesiziola</i> grote aster	<i>Saturnia pyri</i> grote roestperling
<i>Saturnia pavonia</i> roestperling	<i>Copaxa leucandra</i>
<i>Mimodes isis</i> beleggen	<i>Simulithus scabellus</i> gewone beleggen
<i>Lacheta populi</i> populierenmot	<i>Agrotis conivalis</i> vleesmot



Nog even aandacht voor de dagvlinders, want daar hebben we door de tijd heen twee atlassen over gemaakt. In de eerste atlas (jaar 2000) werden geen nieuwe soorten voor de provincie gemeld, maar wel de verdwenen soorten. Opvallend daarbij is dat de Sleedoornpage daarin als verdwenen soort wordt genoemd. In de recente atlas van 2021 staat de Sleedoornpage ineens vermeld als nieuwkomer. Dat is kennelijk onjuist, want deze soort is eigenlijk altijd in onze provincie aanwezig geweest (Wolvega). Of dat nu nóg zo is, valt te betwijfelen.

Dan verder over de nachtvlinders. Er is zelfs een aantal soorten nachtvlinders voor het eerst voor Nederland in onze provincie waargenomen, zoals de Katoengroenuil (*Earias insulana*), de Maagdenuil (*Eucarta virgo*) en de zwerfbandpalpmot (*Aproaerema polychromella*). Hierover werden artikelen geschreven voor Entomologische Berichten.

Nu over het antwoord op de vraag, of we er ten opzichte van 40 jaar geleden 40 nieuwe soorten hebben bijgekregen. Gerrit heeft de (landelijke) data die hij van De



Vlinderstichting had ontvangen eens goed onder de loep genomen. Daaruit blijkt, dat er vanaf 1984 > 490 nieuwe (gevalideerde) soorten voor onze provincie zijn bijgekomen. Zie onderstaand overzicht wat een beeld geeft van het aantal nieuwe soorten per jaar na 1984. Het gaat hier zowel om macro's als om micro's. Totaal voor Friesland 1801 soorten. Er kunnen nog determinatiefouten in zitten en er

ontbreken ook nog soorten, dus we komen vast nog wat hoger uit qua aantal.

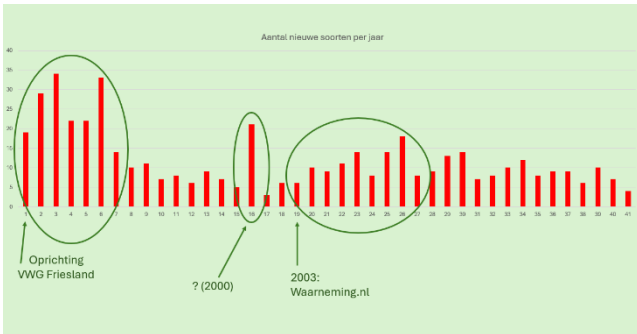
tot 1984	1311	1985	8	2006	11	2017	10
1985	19	1986	6	2007	14	2018	12
1986	29	1987	8	2008	8	2019	8
1987	34	1988	7	2009	14	2020	9
1988	22	1989	5	2010	18	2021	9
1989	22	2000	21	2011	8	2022	6
1990	33	2001	3	2012	9	2023	10
1991	14	2002	6	2013	13	2024	7
1992	10	2003	6	2014	14	2025	4
1993	11	2004	10	2015	7	totaal	1801
1994	7	2005	9	2016	8	nieuwe 1984	490

Dus: 490 nieuwe soorten na 1984! Gevalideerde data!

Landelijke data via De Vlinderstichting Jurrén van Deijk
 Waarin ongetwijfeld nog fouten zitten!
 En ook nog soorten in ontbreken!

- 1283 soorten in dit boek!
- Volgens de thans bekende data hadden dat er 1311 moeten zijn.
- Hebben we er 40 soorten bij gekregen?
- Is het huidige aantal soorten dus (minimaal) 1351?

Dit is een overzicht van een grafiek van die getallen en daar vallen een aantal dingen op. Vanaf 1985 (de oprichting van de Vlinderwerkgroep) is in de jaren daarna stevig gewerkt en zijn er veel nieuwe soorten in kaart gebracht. De oorzaak van het piekje in het jaar 2000 is niet helemaal duidelijk voor Gerrit. Het kan te maken hebben met het gegeven, dat hijzelf in 1995 is begonnen met nachtvlinders en dat heeft doorgewerkt



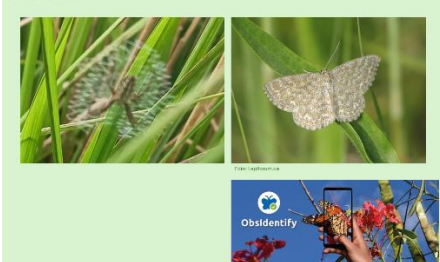
in een toename van het aantal nieuwe nachtvlindersoorten (vermoedelijk micro's) omstreeks die tijd. In 2003 is Waarneming.nl gelanceerd, wat ongetwijfeld heeft geleid tot een toenemend aantal waarnemers die zich ook met vlinders bezighouden. Als je dan ook nog eens alle niet gevalideerde waarnemingen (gemeld via één van de telportalen, zoals Waarneming.nl, Telmee enzovoorts) meeneemt, kom je nog veel hoger in aantal uit tot wel 96 extra nieuwe soorten voor Friesland. Daarvan moet je je wel afvragen, of die waarnemingen allemaal kloppen en bij controle zul je dan zien, dat er redelijk wat soorten zijn die niet correct op naam zijn gebracht. Er zijn

wel veel validatoren op de telportalen actief, maar die kunnen ook de dagelijkse massa aan losse waarnemingen niet behappen.

Er is dus nog wel wat werk te verrichten op dit vlak. Gerrit heeft aan de hand van de vlinderoverzichten die hij van De Vlinderstichting had gekregen (landelijke databases) al een onderzoekje gedaan en een aantal soorten bekeken via Waarneming.nl. Hij heeft geconstateerd, dat een deel van de waarnemingen correct is, maar een deel ook niet óf niet acceptabel, bijvoorbeeld de waarneming in Friesland van een Graanmot (*Sitotroga cerealella*), een exoot die vrij algemeen in tuincentra voorkomt. Het vlindertje op de foto is te onduidelijk om met zekerheid op naam te kunnen brengen. Gerrit denkt dat het om de Oranje mospalpmot (*Bryotropha terrella*) gaat. Het volgende voorbeeld wat voorbij komt is de waarneming van een mijn van de Zeepkruidkokermot (*Coleophora saponariella*). Het gaat inderdaad om Zeepkruid, maar de mijn klopt niet. Gerrit heeft er een foto van 'Lepiforum' (een hele goede Duitse vlinderwebsite) bijgeplaatst, waarop de juiste mijn te zien is. Het is hoogstwaarschijnlijk de mijn van een vlieg. Volgend voorbeeld is van een in onze provincie waargenomen Wortelstreepgrasuil (*Mythimna sicula*). Deze soort komt hier niet voor; mogelijk wel in Zuid-Limburg. Het zou in principe kunnen, maar op basis van de onduidelijke foto is determinatie volstrekt onmogelijk. Gerrit vermoedt, dat het één van de Stofuilen is (*Hoplodrina spec.*). Nog een leuk voorbeeld aan de hand van de volgende dia. Hierop is een Boerenwormkruidplant te zien waar vermoedelijk een rups in zit. Deze wordt op Waarneming.nl als Driedistelkaartmot (*Agonopterix nanatella*) bestempeld en dat klopt niet. Rechts op de dia laat Gerrit een foto van de juiste rups van deze soort zien in een spinsel en op de juiste plant. Het wordt nog leuker bij de waarneming van de rups van een Zwartpootmot (*Nothris verbascella*). De soort zit op toortsen (*Verbascum*), maar volgens Gerrit is de afgebeelde plant geen toorts, maar een andere plant. De rups kan bovendien ook van een bladwesplarve zijn. Kortom, niet oké. Ook een foute determinatie op Waarneming.nl waar een Schorpioenvlieg staat vermeld als een Wolfsmelkwespvlinder (*Chamaesphexia tenthrediniformis*), waarvan de nieuwe

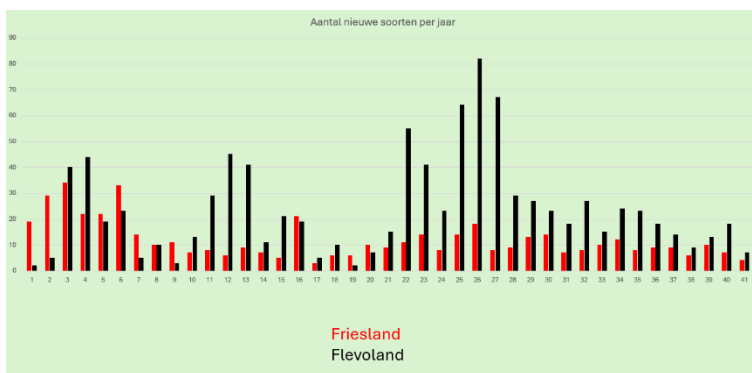
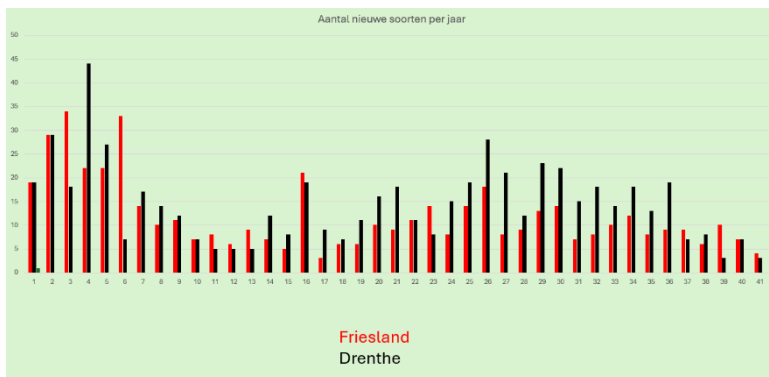
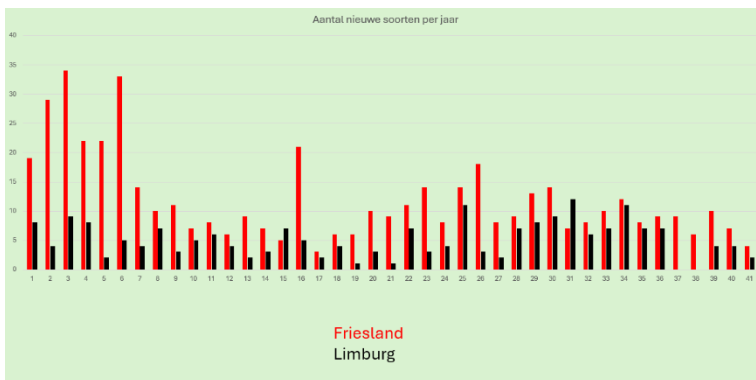
naam overigens recentelijk is gewijzigd in Heksenmelkwespvlinder. Tot slot ook nog een leuke determinatie op Waarneming.nl waar een Wespspin (*Argiope bruennichi*) een Donkere prachtstipspanner (*Scopula immorata*) wordt genoemd, die niet eens in Nederland voorkomt.

En de mooiste:



Die foute determinaties hebben alles te maken met Obsidentify en dat kun je je in bovenstaande situatie ook wel een beetje voorstellen, want het silhouet van de spanner komt overeen met de omtrek van het web van de Wespspin. Obsidentify werkt namelijk met een fotodatabase. De verantwoordelijkheid voor een correcte

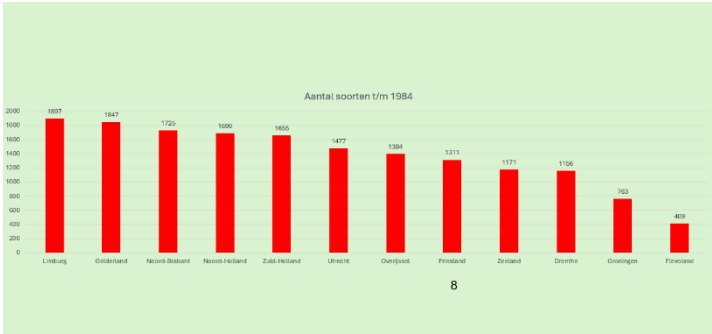
determinatie ligt uiteraard primair bij de persoon die de foto heeft gemaakt en door Obsidentify heeft laten beoordelen. Ook interessant is om de tabel van nieuwe soorten voor Friesland eens te vergelijken met de nieuwe soorten van Limburg over dezelfde periode in jaren. In rode kleur de staatjes van Friesland en in zwarte kleur die van Limburg.



Hieruit blijkt, dat in Limburg in dezelfde periode lang niet zoveel nieuwe soorten zijn ontdekt, dan bij ons in Friesland. Dat geldt evenzo voor de provincie Noord-Brabant, maar niet voor Drenthe, waar men in de afgelopen 10 jaar steeds actiever is geworden op het gebied van nachtvinders en waar men nu ook bezig is om een atlas voor de macronachtvlinders te schrijven. Er zijn daar vele nieuwe soorten gevonden.

Datzelfde beeld voor Drenthe geldt eveneens voor de provincie Flevoland, wat begrijpelijk is in verband met de steeds verdergaande uitbreiding van nieuwe natuur aldaar en de groeiende interesse van mensen in wat daar groeit, bloeit en rondvliegt.

Nu volgt een tabel ter vergelijking van het aantal soorten per provincie tot en met 1984. Voor Friesland gaat het om plek 8 met 1311 soorten.

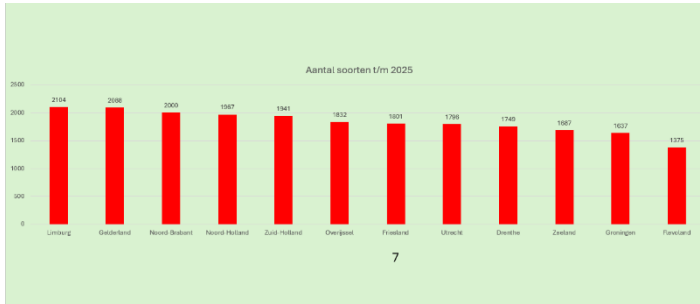


Een tweede tabel met het aantal nieuwe soorten per provincie tot en met 2025. Voor Friesland gaat het om 490 nieuwe soorten.



De derde tabel toont het aantal soorten per provincie tot en met 2025. Dan zien we dat Limburg, Gelderland en Noord-Brabant vooraan staan met het hoogste aantal soorten en Flevoland als laatste. Friesland is één plaatsje gestegen en staat op een mooie zevende plek met 1801 soorten. Opmerkelijk vindt Gerrit het, dat de

provincies in tabel 2 en 3 exact in dezelfde volgorde staan. De provincies die de meeste soorten al hadden, hebben de minste nieuwe soorten erbij gekregen!



Tot slot nog een aantal beelden van nieuwe soorten van de laatste jaren, die wél correct zijn. Te beginnen met de Bruine bosrankspanner (*Horisme vitalbata*) die oorspronkelijk een soort van Zuid-Limburg was, omdat daar van nature veel Clematis groeit. Die plant staat tegenwoordig ook veel in tuinen en dus komen ook de plantgebonden soorten mee. Dan de Egale bosrankspanner (*Horisme tersata*) en de Tweelingbosrankspanner (*Horisme radicularia*) die nog niet bij de nieuwe soorten voor Friesland (801 stuks) zijn opgeteld, omdat ze heel erg op elkaar lijken (zogenaamde dubbelsorten) en niet met zekerheid op uiterlijk kunnen worden gedetermineerd en dus ook (nog) niet kunnen worden gevalideerd. Er zijn al wel exemplaren van beide soorten in Friesland gezien (o.a. Reinder Wijma). We wachten op de validatie, want dat betekent weer een nieuwe soort voor de provincie! Voorts de Teunisbloempijlstaart (*Proserpinus proserpina*). Op 19 mei 2025 was een vlinder gezien op het Kantorenpark in Drachten, maar de volgende opmerking stond erbij vermeld: *Levend onder motorkap auto gehaald. Mogelijk dus elders opgepikt!!!* Maar er zijn ook twee gevalideerde (goedgekeurde) rupsenmeldingen uit de provincie. Dus voortaan goed zoeken naar rupsen op Wilgenroosjes en Teunisbloemen (juni-juli-augustus). Het wachten op de Gevlamde uil (*Actinotia polyodon*) is inmiddels ook voorbij, want hij is op 3 mei 2025 met zekerheid op Schiermonnikoog waargenomen. Gerrit had hem ook al enkele keren gezien in Lauwersmeer. Ook zijn er van juli 2025 rupsenvondsten uit de provincie, waaronder een tweetal in de buurt van Appelscha (o.a. Petra Tenge). Het is een prachtige nachtvlinder, waarvan de rupsen voorkomen op Sint-janskruid (*Hypericum perforatum*). Ook de Bruine prachtuil (*Dysgonia algira*) is een nieuwkomer. Anneke had hem zelf vorig jaar in de tuin en op 2 september 2024 was er een exemplaar in Drachten waargenomen. Op 16 mei 2024 werd een exemplaar van de Sint-janskruiduil (*Chloantha hyperici*) in Harlingen gezien en gefotografeerd. Van de Spaanse vlag (*Euplagia quadripunctaria*) is met zekerheid een rups gevalideerd, die op 24 mei 2023 in Polder Moerdiep bij Tijnje werd gefotografeerd. De Drievlekspanner (*Stegania trimaculata*) is eveneens met zekerheid op 20 augustus 2023 waargenomen in Harlingen met een foto als bewijs. Judith Bouma had deze

soort zelfs nog eerder dan in 2023 in de tuin. Van de Bruine bosbesuil (*Xylena solidaginis*) zijn op 4 september 2021 twee exemplaren in een lichtval aangetroffen in Sint Annaparochie. Dan de hele mooie Silenedwergspanner (*Eupithecia venosata*) waarvan op 16 juni 2021 door Theo Kiewiet in Nes op Ameland een exemplaar werd gefotografeerd. Het Wit weeskind (*Catephia alchymista*) is een soort in opkomst, die al op veel plekken in Nederland is gezien. Een exemplaar van deze soort werd op 30 juni 2024 in Wolvega waargenomen. Het Vaal kokerbeertje (*Eilema caniola*) is inmiddels een hele algemene soort, maar is bijzonder lastig te onderscheiden van het Streepkokerbeertje (*Eilema complana*) en dus is determinatie aan de hand van een foto eigenlijk niet mogelijk. Andy Saunders heeft in ieder geval één of twee exemplaren van deze soort op genitaal laten controleren en dat klopte. Een zekere soort voor Friesland derhalve. De eerste Vikingmot (*Ostrinia palustralis*) voor Friesland werd op 21 mei 2020 door Reinder en Natalia Wijma bij het Bergumermeer waargenomen. Nog een interessante nieuwe soort voor Friesland is de Venstervlekmot (*Dichomeris alacella*) die Jeroen Breidenbach op 19 juli 2024 op licht ving bij Oranjewoud. Hilco Meijer ving op 3 oktober 2023 in Drachten de Agaatlichtmot (*Diasemiopsis ramburialis*) die door Gerrit werd gedetermineerd. De eerste voor onze provincie. De Sparrendwergbladroller (*Pammene oxsenheimeriana*) werd voor de eerste keer in Joure gevangen op 1 juni 2022. Nog een bijzondere nieuwe soort is de Peultjesmot (*Etiella zinckenella*) die op 4 en 11 augustus 2020 (twee exemplaren) in een lichtval te Nes op Ameland werd(en) aangetroffen. De laatste nieuwe soort die Gerrit toont, is de Geelvlugelmot (*Uresiphita gilvata*) die op 30 september 2023 op Terschelling op licht werd gevangen. De laatste dia die Gerrit laat zien is een overzicht van soorten voor heel Nederland en voor Friesland.

Voor heel Nederland

- T/m 1984 2169 soorten
- Nieuw na 1984 143 soorten
- T/m 2025 2312 soorten

In Friesland nu 1801 soorten

Na 1984 maar liefst 490 nieuwe soorten. Véeél meer dus dan 40!

8. Rondvraag.

Niemand heeft iets voor de rondvraag.

9. Sluiting.

Siep Sinnema bedankt Manon van Wesel en Bennie Henstra voor hun zeer informatieve presentatie over de Grote vuurvlinder en Gerrit voor zijn inspanningen om het aantal nieuwe vlindersoorten voor Friesland sinds 1984 in kaart te brengen. Hierna sluit Siep de bijeenkomst en wenst allen een goede reis naar huis.

Excursies 2026

Zaterdag 16 mei 2026: Blauwe Bos, middag- en avondexcursie.

Aanvang: 14.00 uur.

Vorig jaar stond dezelfde excursie op het programma maar juist op de excursiedag was er na een lange droge periode sprake van een weersomslag en is de excursie op het laatste moment afgelast. Dit jaar doen we een nieuwe poging.

Plaats van samenkomst: het parkeerterrein aan de oostzijde van het gebied, afslag vanaf de Tonckensweg. Het rijksdriehoekcoördinaat van deze parkeerplaats is 218116.563239. Als iedereen er is rijden we met (zo min mogelijk) auto's de weg op die normaliter alleen voor bewoners aan de noordzijde van het bos toegankelijk is. Na zo'n anderhalve kilometer kunnen we dan langs het pad parkeren voor de start van de excursie. Hetzelfde geldt voor de avondexcursie alleen dan kunnen we de slagboom open maken en het gebied in rijden. Enkele jaren geleden is er vanuit de vlinderwerkgroep een excursie in het Blauwe Bos georganiseerd en is de oostzijde van het gebied geïnventariseerd. Dat leverde destijds veel soorten op. De afgelopen paar jaar heb ik wat vaker aan de westzijde vlinders geïnventariseerd en daarbij veel nieuwe en ook interessante soorten voor het gebied ontdekt. Sommige soorten komen alleen maar in dit deel voor. Het Blauwe Bos is aan deze kant over het algemeen wat droger maar bevat ook nog enkele vennetjes en interessant gemengd bos. Een vaste bewoner is bijvoorbeeld de Glasvleugelpijlstaart die in deze periode ook zou moeten vliegen. Na de middagexcursie kunnen we ergens in de omgeving een plek zoeken om iets te eten voor de mensen die meegaan met de avondexcursie. Voordat het donker wordt kunnen we dan een plekje zoeken waar een lichtopstelling komt te staan en waar er gesmeerd kan worden. Het is op dat moment meikeverseizoen dus een extra grote "meikeverpot" meenemen is tijdens het nachtvlinderen zeker geen overbodige luxe. Er zijn voldoende beschutte plekken beschikbaar als er veel wind is.

Contactpersoon: Reinder Wijma (06-230 35 350)

Zaterdag 18 juli 2026: dag- en nachtvlinderexcursie in de Rottige Meente (en Brandemeer) Aanvang: 13.30 uur - Gerard Bergsma

Plaats van samenkomst (**Let op:13.30 uur**): de werkschuur van Staatsbosbeheer aan de zuidkant van de Pieter Stuyvesantweg (de doorgaande weg N351 van Wolvega naar Kuinre). De werkschuur bevindt zich tegenover het Protestantse kerkje wat aan de noordkant van de Pieter Stuyvesantweg is gesitueerd. Bij de werkschuur ligt een parkeerterreintje. De exacte coördinaten zijn 189.51 - 538.87

De Rottige Meente is een uitgestrekt laagveenontginningsgebied met veel open water, petgaten, zetwallen, rietvelden, ruigten, schraallanden, bloemrijke graslanden, moerasbos, trilvenen, rietmoslanden en vogelbroedterreinen. Het gebied ligt tussen de riviertjes *Tjonger* en *Linde* en wordt doorsneden door het waterloopje *Scheene* en is in zijn totaliteit ongeveer 1000 hectare groot. Het gevarieerde landschap dankt zijn ontstaan aan turfwinning in de 19^e en 20^e eeuw. Vroeger was het gebied een verborgen parel; tegenwoordig is het gelukkig wat meer bekend vanwege de prachtige natuur en (op vlindergebied) het voorkomen van de Grote vuurvlinder (de ondersoort *batava*) en de Zilveren maan.

Ook voor vogel-, libellen-, insecten- en plantenliefhebbers is het een zeer interessante omgeving. De Rottige Meente is niet een natuurreservaat waar niets verandert. Menselijke activiteiten als opschoning, snoeien, hooi- en rietogst zullen er altijd blijven. Om het gebied in stand te houden zullen er zelfs nieuwe ingrijpende maatregelen moeten plaatsvinden om de terreinen te behoeden voor uitdroging door wegsijpelen van water naar de diep ontwaterde aangrenzende landbouwgebieden en ook om het dichtgroeien van de open gebieden te voorkomen en bovenal om de kwetsbare populatie van de Grote vuurvlinder als iconische soort voor Nederland te behouden.

's Avonds gaan we op enkele geschikte locaties in de Rottige Meente en Brandemeer lichten en smeren.

Contactpersoon: Gerard Bergsma. Tel. 0516-432414 **of** mobiel 06-12138416

**Zaterdag 8 augustus 2026: Buitendijks Zwarte Haan (en Westhoek)
Aanvang 14.00 uur. Gerrit Tuinstra**

Plaats van samenkomst: Zwarte Haan, aan het eind van de hier doodlopende weg, aan de zeedijk, alwaar het standbeeld van De Slikwerker staat. Het Amersfoortcoördinaat van deze locatie is 170.9-591.5.

De middagexcursie staat in het teken van de dagvlinders, de dagactieve nachtvlinders en de micro's.

Met deze datum zitten we in de top van de vliegtijd (tweede generatie) van de argusvlinder ofwel de 'Keninginne van 'e Greide': een mooie doelsoort van deze excursie. De zeedijk en de aangrenzende graslanden, met name buitendijks, vormen

in theorie geschikte leefgebieden van deze fraaie dagvlinder, die de afgelopen decennia in rap tempo in aantal achteruit is gegaan. In westelijk Nederland en vooral ook aan de kust lijkt de soort zich nog het best te kunnen handhaven. Het zou mooi zijn dat we de soort aantreffen – liefst in aantal natuurlijk!

Vanaf 14.00 uur gaan we een wandeling maken in het gebied, waarbij we twee kanten op kunnen. Naar het westen, waar we naast de zeedijk zelf ook de smaller wordende kwelder kunnen bezoeken, en naar het oosten, waar we uiteraard ook de zeedijk kunnen bekijken en de hier juist breder wordende kwelder. Deze kustgebieden kunnen ook interessante trekvlinders zoals gele en oranje luzernevlinder opleveren, maar dan moeten de omstandigheden goed zijn.

Uiteraard is het weer van groot belang, op dit soort locaties. Liefst zon en niet teveel wind. Dit geldt ook voor de avond/nacht, waarop we willen proberen naar nachtvlinders te kijken, met behulp van de gebruikelijke methodes. Nadat we na de middagexcursie een hapje hebben gegeten in een plaatselijke of wat verderaf gelegen snackbar, gaan we voor de avondexcursie buitendijks een geschikte locatie zoeken, bij Zwarte Haan en/of Westhoek. Denk eraan dat het wellicht nodig is een eindje te lopen met de apparatuur, waarbij het handig is een kruiwagen of karretje mee te nemen!

Ben je van plan om te komen naar de avondexcursie, wees dan aanwezig op de middagexcursie en/of neem aan het eind van de middag/begin van de avond (telefonisch) contact op met de contactpersoon van deze excursie: Gerrit Tuinstra, telefoon 06-13684171, e-mail g.tuinstra14@gmail.com.

It giet oan! Een boek over microvlinders Tymo Muus

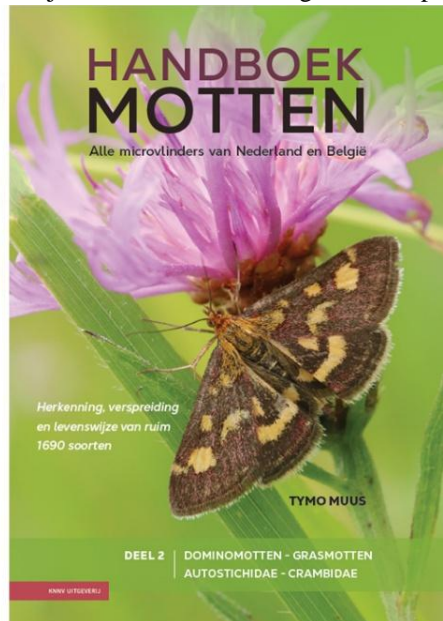
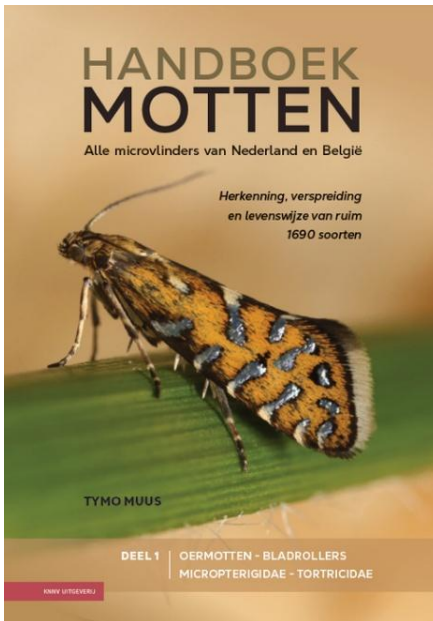
Binnen de Vlinderwerkgroep Friesland wordt al decennialang intensief naar nachtvlinders gekeken, ook naar microvlinders. Deze groep, ook bekend als microlepidoptera of kleine vlinders, kreeg binnen de werkgroep altijd opvallend veel aandacht. Jarenlang was Joop Kuchlein de vaste kracht op determinatiedagen en Leo Bot leidde de bladrijnenexcursies. Daarmee behoort de werkgroep tot een van de weinige in Nederland waar zo consequent en langdurig naar microvlinders is gekeken. Ook B.J. Lempke behandelde in *De Vlinders van Friesland* (1985) al een aanzienlijk aantal microsoorten.

Friesland blijkt door zijn grote variatie aan biotopen - duinen, kwelders, moerassen, blauwgraslanden, agrarische en stedelijke landschappen en zandgronden - uitzonderlijk rijk aan microvlinders. Toch ontbrak er altijd één belangrijk hulpmiddel naast de bekende macronachtvlinderboeken zoals 'De Skinner', de 'Veldgids Nachtvlinders' en het later verschenen 'Nachtvlinderboek' voor de microvlinders. In Nederland zijn dat een kleine 1500 inheemse soorten. Dat gemis werd vooral voelbaar voor beginnende liefhebbers.

Ook in mijn beginjaren was het determineren van microvlinders een flinke uitdaging. In 2003 raakte ik besmet met het “vlindervirus” en kort daarna werd ik lid van de Vlinderwerkgroep Friesland. Dat ging opvallend toevallig: mijn pake, vroeger onderwijzer, had contact met collega-onderwijzer Hans Bijl, terwijl Siep Sinnema teamleider was op mijn middelbare school. Het leek in die tijd bijna alsof de vlindermensen rondom mijn woonplaats Beetsterzwaag voor het oprapen lagen!

De steun van veel werkgroepleden vormde een belangrijke basis voor alles wat daarna volgde. Ik herinner me hoe Gerrit Tuinstra mij geregeld een pijlstaart langsbracht en hoe Siep en Jannie mij leerden vlinders zorgvuldig te prepareren. Maar zoals wel vaker verschuift gaandeweg de aandacht vanzelf van de grotere soorten naar de kleinere: eerst de dwergspanners, en uiteindelijk de micro’s. En rondom Beetsterzwaag vond ik al snel leuke micro’s. Eén van mijn favorieten was en blijft altijd de veenheidezakdrager (*Phalacropterix graslinella*) op de Liphústerheide. Ik vond het uitermate fascinerend hoe een rups sprietje voor sprietje op elkaar spint, om tot een soort blokhutachtig bouwwerk te komen, om er vervolgens twee jaar lang mee rond te kruipen. De mannetjes vind ik net kleine, schattige grijze donsveertjes, terwijl de vrouwtjes vleugellose maden zijn die eerder lijken op een stukje Friese droge worst...

Zoals veel beginnende liefhebbers startte ik met de fotografie, zo nu en dan het schrijven van een artikel en het maken van websites, gedreven door de wens iets toe te voegen dat van betekenis is. Zeker later, toen ik de website Microvlinders.nl / Microlepidoptera.nl maakte, merkte ik dat zoiets wel werd gewaardeerd. In die tijd, dan heb ik het over omstreeks 2008, was je immers vooral aangewezen op



Door de omvang is het geen veldgids geworden, maar een zo volledig mogelijk naslagwerk met levende vlinders in hun rusthouding. Dit maakt het ook handig voor de determinatie.

De titel werd pas in 2025 besloten, het werd *Handboek Motten*. Die naam roept soms vragen op, want de inhoud draait om microvlinders. Het kiezen van een titel bleek misschien wel het moeilijkste onderdeel van het hele traject. Moet je je richten op een bestaande groep kenners, of wil je ook nieuwe liefhebbers aanspreken? De inspiratie kwam onverwacht uit het onderwijs. Mijn leerlingen spraken over het liedje van de Twee Motten, waarvan een populaire remix rondging. Voor hen hadden motten iets raadselachtigs en intrigerends. Bovendien is een buxusmot ook gewoon een mot en geen buxusvlinder. De titel werd zo een uitnodigende ingang voor een breder publiek, terwijl de inhoud trouw blijft aan de wereld van de microvlinders. Al zal het altijd wat lastig blijven, ook voor mij als auteur, want ik noem microvlinders toch minder graag een mot, maar liever een vlinder. Dit zal mij ongetwijfeld nog lang blijven achtervolgen.

De wens blijft bestaan om microvlinders ook toegankelijker te maken voor gebruik in het veld. Misschien vormt dit handboek daarom niet het eindpunt, maar juist het begin van een volgende stap: een compacte veldeditie die liefhebbers helpt om microvlinders direct buiten te herkennen. Maar voor nu geldt vooral: *it giet oan*, dat boek over microvlinders van Nederland en België is er eindelijk en wie weet maakt dit het nachtvlinderen een stuk leuker en leerzamer.

Muus, T.S.T. (2026). Handboek motten. Alle microvlinders van Nederland en België. KNNV Uitgeverij, Zeist. ISBN 9789050119801

De argusvlinder vooral kwetsbaar als rups - Janneke Vorst

Al jaren verschijnen er artikelen over de zorgwekkende situatie van de argusvlinder. Die lees ik natuurlijk met aandacht, maar tot mijn verrassing kwam ik dit bijzondere vlindertje toch regelmatig tegen, in het IJperveld bij Amsterdam. Bij een oude schuur met rommelige begroeiing uit de wind, had deze imago een fijn plekje in de zon bij het bloeiend Koninginnekruid.

Na mijn verhuizing naar Friesland, kwam ik terecht op een plek waar ik de argusvlinder vaak tegenkwam op mijn fietstochtjes door Súdwest-Fryslân. Toen er ook nog een excursie werd georganiseerd over deze zeldzame graslandvlinder door de Vlinderstichting in mijn (piepkleine) woonplaats, kon ik er niet meer omheen. Dit werd mijn persoonlijke missie.

We zijn in 2026 voortvarend van start gegaan. Er is een heel diverse groep enthousiaste mensen. Er is een meerjarenprojectplan en een website. Er zijn rupsenzoekacties gepland. We geven presentaties bij vogelwachten en natuurverenigingen. We hebben het bestaande beschermingsplan uit 2014 van 60 pagina's samengevat tot een flyer van twee pagina's.

We moedigen alle "gewone" Friezen aan om waarnemingen van de argusvlinder door te geven en gaan workshops geven hoe je dat kunt doen met Obsidentify. En nu lees jij dit stukje in de Flinterwille. En op 23 april is er een korte presentatie over de Argusvlinder op de voorjaarsbijeenkomst.

De kwetsbaarheid van deze vlinder zit hem o.a. in het feit dat hij overwintert als rups. Van augustus tot eind april moet de rups het geluk hebben de nijvere maaimachines te ontwijken. Zijn favoriete plekje is warm en beschermt, in deels dor gras bij een houten hek, brug of bij de trappen van de IJsselmeerdijk. Die plekken gaan we in 2026 beter in kaart brengen. Het eerste doel is bescherming! Dagvlinders helpen kan relatief eenvoudig, door het inzaaien van inheemse bloemen met veel nectar.

Maar hoe krijgen we de boeren, Waterschap, gemeente en provincie zo ver, dat ze in die periode de plekken met rupsen overslaan met maaien? Daar zijn we nog niet goed uit. Maar hopelijk weet héél Friesland binnenkort, hoe belangrijk dát is voor het voortbestaan van onze 'Kenigin fan 'e greide'.

Red de Argusvlinder

De Argusvlinder gaat ontzettend hard in aantal achteruit. In Friesland kan hij hopelijk nog gered worden. We komen dit jaar met verschillende acties. In maart gaan we rupsen zoeken met kenners. Bij verschijning van de Flinterwille is dit al geweest.

1. Bloemenstroken inzaaien
2. Zoveel mogelijk nieuwe waarnemers werven (lezingen en workshops, persberichten)
3. Vanaf 15 april gaat 'heel Friesland op zoek naar Argusvlinders'
4. Appel op alle betrokkenen en overheden om het maaibeleid te veranderen

Ons doel is bescherming. Parallel hieraan start er een meerjarig onderzoeksproject in samenwerking met relevante organisaties. Op de website reddeargusvlinder.nl proberen we de informatie te bundelen.

www.reddeargusvlinder.nl

Heb je ideeën of wil je meedoen?

meedoen@reddeargusvlinder.nl

Rups van de Argusvlinder, gevonden op

6 maart 2026 bij Sloten.

Foto: Bastiaan Schuit



Update inventarisatie nachtvlinders Lauwersmeer – Gerrit Tuinstra

Het is alweer even geleden dat ik iets schreef over de inventarisatie van nachtvlinders in het Lauwersmeer, althans in de Flinterwille. In Entomologische Berichten werden twee uitgebreide artikelen geschreven over de macro- en micronachtvlinders in het gebied, met gegevens tot en met resp. 2018 en 2019. Daarna is het onderzoek 'gewoon' doorgedaan en uiteraard zijn er in de periode daarna weer tal van nieuwe soorten waargenomen in het gebied.

Zeer interessant waren de vangsten op 6 en 7 september 2024, van twee soorten die nog nooit in Nederland waren gezien, resp. de donkere stofuil (*Athetis lepigone*) en de kleine wilgenuil (*Nycteola asiatica*). Van de laatste soort werd op 18 oktober 2024 opnieuw een exemplaar gezien in het Lauwersmeer. Beide soorten werden gevangen na/in een periode met warmte en een heersende (noord)oostenwind en het is aannemelijk dat zij vanuit (noord)oostelijker streken over zijn komen vliegen. In 2025 werd specifiek uitgekeken naar beide soorten, maar ze werden niet opnieuw gezien. Van populaties zal nog geen sprake zijn, al lijkt bv. de donkere stofuil zich (vanuit Scandinavië en oostelijk gelegen gebieden, bv. in het noorden van Duitsland) in onze richting uit te breiden. Goed opletten dus, de komende jaren, ook elders! Over beide soorten c.q. vangsten is een artikel geschreven in Entomologische Berichten (Fig. pag. 34). Laat het me weten als je er belangstelling voor hebt.

Veel meer nieuwe soorten

Tot en met 2018 waren er binnen het onderzoek in het Lauwersmeer 1.120 soorten waargenomen, waarvan 442 macro's. Een jaar later ging het om 1.134 soorten, waarvan 684 micro's.

Inmiddels telt de lijst 1.237 waargenomen soorten, waarvan 498 macro's en 739 micro's. Of volgend jaar het mooie afgeronde aantal van 1.250 soorten gehaald zal worden is nog maar de vraag. Want het wordt steeds moeilijker om nieuwe soorten te vinden, na zo'n lange tijd van inventariseren. Jaarlijks wordt een overzicht gemaakt van het aantal nieuw waargenomen soorten en dit wordt weergegeven in de grafieken A en B hieronder. In grafiek A wordt per jaar het aantal nieuw waargenomen soorten weergegeven, zowel voor de macro's als de micro's, voor de periode van 2007 tot en met 2025. Tot en met 2006 waren er resp. 298 en 131 macro's en micro's waargenomen. Het aantal micro's is vanaf 2007 flink gestegen vanwege de extra aandacht, zowel op het witte laken als door bijvoorbeeld het zoeken naar bladmineers en de kokers van kokermotjes (*Coleophora*'s). Mede daardoor was 2014 een heel goed jaar, als het gaat om nieuw waargenomen soorten, met 80 in totaal! Omdat het aantal macro's in 2006 al relatief groot was, en natuurlijk omdat de groep veel minder soorten telt dan de grote groep van de micro's, is het jaarlijkse aantal macro's veel kleiner.

Vooral vanaf 2019 is het aantal nieuwe soorten veel kleiner, dan (gemiddeld) de jaren in de periode ervoor.

Athetis lepigone (Lepidoptera: Noctuidae) nieuw voor Nederland en *Nycteola asiatica* (Lepidoptera: Nolidae) nu tóch in Nederland

Gerrit Tuinstra

TREFWOORDEN

Faunistiek, Lauwersmeer, macrolepidoptera, migratie, uil, visstaartje

Entomologische Berichten 85 (3): 90-100

Op 6 september 2024 werd voor het eerst in Nederland de macronachtvlinder *Athetis lepigone* vastgesteld, in het Lauwersmeer. Eén dag later werd een exemplaar van *Nycteola asiatica* gevangen in hetzelfde gebied. Deze soort werd in 2008 nieuw voor de fauna gemeld, maar dit beruiste op een determinatiefout. Nu kan de soort alsnog toegevoegd worden aan de lijst van in Nederland waargenomen soorten. Zowel *A. lepigone* als *N. asiatica* staan in Noordwest-Europa bekend als migrant. In dit artikel wordt ingegaan op beide soorten alsook andere in Nederland voorkomende soorten uit beide genera. Onderwerpen zoals morfologie, levenswijze en verspreiding komen aan bod. Ook wordt er ingegaan op andere waarnemingen van beide soorten, zowel in Nederland als in de buurlanden Duitsland en Groot-Brittannië, voor een deel op dezelfde data. De met elkaar samenhangende vangsten werden gedaan in een periode met een oostelijke stroming.

Inleiding

Sinds 2004 wordt er door de auteur onderzoek gedaan naar het voorkomen van nachtvlinders in het Lauwersmeer (Tuinstra 2019, 2021). In 2024 werden negen soorten macronachtvlinders nieuw voor het gebied vastgesteld, waaronder twee die nog niet eerder in Nederland waargenomen zijn: *Athetis lepigone* (Möschler) (Noctuidae) (figuur 1) en de kleine wilgenuil *Nycteola asiatica* (Krulikovskiy) (Nolidae) (figuur 2).

Beide exemplaren werden op licht gevangen, opmerkelijk genoeg op twee opeenvolgende dagen, 6 en 7 september 2024.

Van de kleine wilgenuil werd op 18 oktober 2024 een tweede exemplaar op licht gevangen in hetzelfde gebied. Omdat de determinaties in het veld niet direct bevestigd konden worden, werden de exemplaren verzameld. Het exemplaar van *A. lepigone* werd in eerste instantie gedetermineerd op basis van het uiterlijk. Met deze determinatie werd ingestemd door een aantal nachtvlindersaars c.q. specialisten in binnen- en buitenland, op basis van foto's. Omdat het exemplaar een kleine afmeting heeft, in vergelijking met wat in de literatuur genoemd wordt, werd het later alsnog op genitaal onderzocht, waarmee de de-



1. Eerste Nederlandse exemplaar van de donkere stofuil *Athetis lepigone*. Lauwersoog (Groningen), 6.ix.2024, leg. & col. G. Tuinstra. Foto: G. Tuinstra

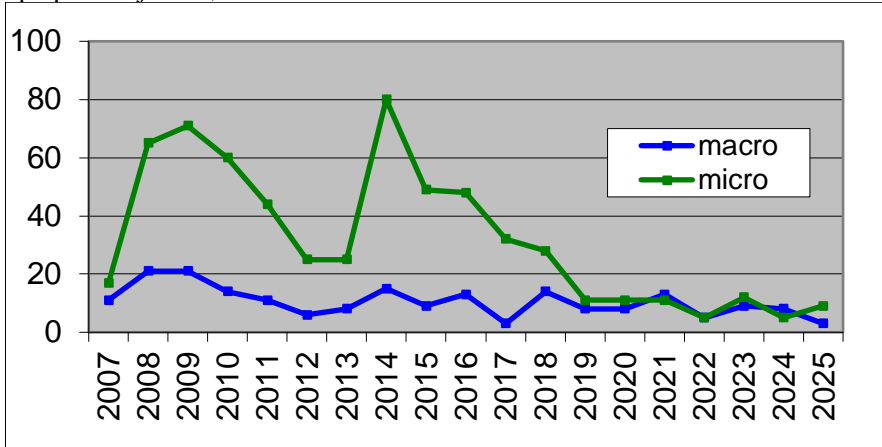
1. First Dutch specimen of *Athetis lepigone*. Lauwersoog (province of Groningen), 6.ix.2024, leg. & col. G. Tuinstra.



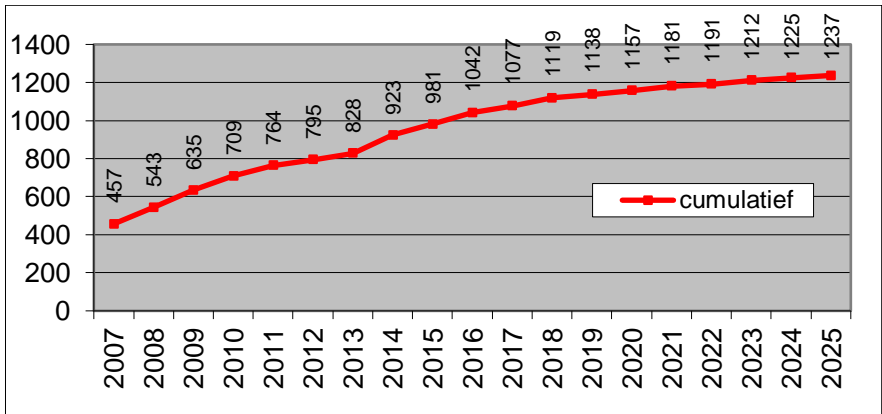
2. Eerste Nederlandse exemplaar van de kleine wilgenuil *Nycteola asiatica*. Lauwersoog (Groningen), 7.ix.2024, leg. & col. G. Tuinstra. Foto: G. Tuinstra

2. First Dutch specimen of eastern nyctoline *Nycteola asiatica*. Lauwersoog (province of Groningen), 7.ix.2024, leg. & col. G. Tuinstra.

In grafiek B wordt het cumulatieve aantal soorten waargenomen, ofwel het totaal aantal soorten dat tot dan toe waargenomen is. Conform de gegevens in grafiek A laat de lijn in grafiek B in de eerste helft van de periode 2007 t/m 2025 een steiler oplopende lijn zien, dan in de tweede helft.



Grafiek A: aantal nieuwe soorten macro's en micro's per jaar.



Grafiek B: aantal waargenomen soorten, cumulatief.

Interessante soorten macro's vanaf 2020.

De donkere stofuil en de kleine wilgenuil werden al even genoemd, maar zeggen niet zoveel over het gebied, omdat ze er geen populaties zullen hebben. Er zijn diverse interessante macro's die in de periode 2020 t/m 2025 voor het eerst in het

Lauwersmeer werden gezien. Een aantal hiervan wordt hieronder op zeer beknopte wijze beschreven.

Korstmosspanner (*Cleorodes lichenaria*)

Een zeer fraaie spanner die in 2020 voor het eerst werd gezien. In 2023 werden nog eens twee exemplaren gezien, op dezelfde locatie. Daarna werd nog verschillende keren op dezelfde plek en in de goede tijd geïnventariseerd, maar de soort werd niet opnieuw gezien. Het is nog onduidelijk of de soort een populatie heeft in het gebied, of dat het exemplaren van elders zijn geweest. Dit laatste is overigens niet heel aannemelijk, omdat de soort in het noorden van Nederland erg zeldzaam is. Wel zijn er waarnemingen op Schiermonnikoog gedaan!

Walstrospanner (*Costaconvexa polygrammata*)

Ook van deze spanner werd het eerste exemplaar gezien in 2020. Een tweede werd op licht gevangen in 2025. Beide waarnemingen werden gedaan op vrijwel dezelfde locatie, wat een (kleine) populatie zou kunnen betekenen.

In 2021 werden in verhouding veel nieuwe macro's gezien: 13 soorten. Van verschillende van deze soorten bleef het ook bij de waarnemingen in 2021 en werden ze daarna niet opnieuw gezien: okergele spanner (*Idaea ochrata*), randstipspanner (*Idaea sylvestriaria*), gehoekte schimmelspanner (*Dysstroma citrata*), bruine bosbesuil (*Lithomoia solidaginis*), groot-hoefbladboorder (*Hydraecia petasitis*), wollegrasuil (*Celaena haworthii*) en zwartpuntvolgeling (*Noctua orbona*).

Een soort die ook in 2021 voor het eerst gezien werd, en daarna opnieuw in 2024 en 2025, is de tweelingbosrankspanner (*Horisme radicularia*). Deze soort heeft – in tegenstelling tot de andere nieuwe soorten in 2021 – waarschijnlijk inmiddels een (kleine) populatie in het gebied opgebouwd. De waardplant van deze vlinder is bosrank (*Clematis vitalba*), een plant die zich op een aantal plaatsen in het gebied flink uitbreidt de laatste jaren.

Interessant in dit licht zijn twee andere soorten die gespecialiseerd zijn op bosrank, die pas vrij recent in het Lauwersmeer voor het eerst waargenomen zijn: de witvlekbosrankspanner (*Melanthia procellata*) en de bosrankdwergspanner (*Eupithecia haworthiata*). In 2018 werd de witvlekbosrankspanner voor het eerst gezien, op drie data en drie verschillende locaties. Met uitzondering van 2019 is daarna de soort jaarlijks gezien, in toenemende aantallen. Zo werden in 2024 38 exemplaren gezien (waarvan 25 exx. op 6 augustus) en in 2025 16 exemplaren. De bosrankdwergspanner werd in 2019 voor het eerste gezien. Vanaf dat jaar is de soort jaarlijks gezien, met inmiddels in totaal 18 exemplaren. In de vliegtijd is dit kleine spannertje gemakkelijk op te jagen uit de 'bosrankpruiken'. De bosrank lijkt zich de laatste jaren verder uit te breiden en het is afwachten of dat ook voor deze drie spanners geldt.

Wikke-uil (*Lygephila pastinum*)

Deze fraaie soort is behoorlijk zeldzaam in Nederland. In 2022 werd de vlinder voor het eerst in het Lauwersmeer gezien. Vanaf dat jaar is de vlinder jaarlijks gezien, met nu in totaal 19 exemplaren.

Gevlamde uil (*Actinotia polyodon*)

Ook deze fraai uil werd in 2022 voor het eerst gezien. In 2023 volgde een tweede exemplaar. Een van de waardplanten van de gevlamde uil is Sint Janskruid (*Hypericum perforatum*). Plaatselijk staat deze plant in beperkte aantallen in het gebied. De vlinder is in Nederland een zuidelijk soort, maar wie weet wordt de soort in de toekomst vaker in het noorden gezien, mogelijk als gevolg van de klimaatopwarming.

In 2024 werd de vrij kleine satijnstipspanner (*Idaea subsericeata*) voor het eerst in het Lauwersmeer gezien en dat geldt ook voor de sneeuwbeer (*Spilosoma urticae*). Van de spanner werd in 2025 opnieuw een exemplaar gezien en mogelijk is dit ook een soort die profiteert van het opwarmende klimaat. Dit zal de komende jaren mogelijk blijken. De sneeuwbeer is een soort die elders in het noorden in moerasachtige gebieden voorkomt. In dat opzicht zou het Lauwersmeer altijd al een geschikte plek moeten zijn geweest voor de soort, maar deze werd niet eerder gezien, terwijl er wel speciaal op gelet is. In 2025 werden drie exemplaren gezien. Alle waarnemingen waren op verschillende locaties.

Micro's

In de periode van 2020 t/m 2025 werden 53 micro's voor het eerst gezien. Naar diverse soorten werd specifiek gezocht en ze werden dus ook gevonden, bijvoorbeeld mineerders zoals haagbeukvouwmot (*Phyllonorycter tenerella*), sneeuwbalvouwmot (*P. lantanella*), grauwe wilgenvouwmot (*P. viminetorum*), Noorse-esdoornvouwmot (*P. platanoidella*), rode espenvouwmot (*P. sagitella*), abelenbladsteelmineermot (*Ectoedemia turbidella*), Noorse esdoornvruchtmineermot (*E. sericopeza*) en de akenmineermot (*Stigmella aceris*). Sommige waren toevaltreffers, waaronder een aantal trekvlinders en adventieven onder de micro's zoals peultjesmot (*Etiella zinckenella*), varenhobbit (*Musotima nitidalis*) en levertlek (*Ancylosis oblitella*). Een aantal andere soorten kon vastgesteld worden na genitaalonderzoek, met name een aantal lastig te determineren soorten en soms bekende dubbelsoorten, waaronder ivoerspikkelbladroller (*Cnephasia pumicana*), smalle vlakjesmot (*Catoptria osthelderi*) en wederikbladroller (*Phalonidia udana*).

Interessant onder de micro's was ook de vondst van de zeldzame Zeeuwse boegsprietmot (*Monochroa moyses*). Op 17 augustus werden een aantal mijnen met rupsen gevonden op de waardplant heen of zeebies (*Bolboschoenus maritimus*). De soort werd bevestigd door Tymo Muus die zelf de rupsen in België vond (pers. med.). In Nederland komt de soort uitsluitend in op de Zuid-Hollandse en Zeeuwse eilanden en in het Waddengebied voor. Vondsten van mijnen/rupsen zijn er in ons land sporadisch gedaan.

Twee nieuwe macrosoorten in 2025 – Andy Saunders

Het wordt moeilijker na dertig jaar vlinderen om nieuwe macronachtvlinders hier in zuid Friesland te vinden. Dus het was wel leuk toen ik twee nieuwe soorten van de familie Noctuidae vond. Ze zijn wel vlinders die lang op mijn wensenlijst stonden.

1. Iepengouduil (*Xanthia gilvago*)

Voor deze soort heb ik jaren rond Sneek en het Sneekermeer gezocht. Vooral bij het Sneekermeer staan veel iepenbomen, maar helaas nooit gevonden. Dit geldt ook voor Gaasterland. In 2025 ging ik elke dag kijken bij de fietstunnel voor vlinders. Hier had ik in 2023 *Leucania loreyi* (kosmopoliet) in gevonden. Op 13 oktober helemaal in het hoekje zat het exemplaar van *Xanthia gilvago*.



Iepengouduil (*Xanthia gilvago*)

2. Blauwvleugeluil (*Peridroma saucia*)

Deze trekvlinder is ook voor al voor langere tijd op mijn wensenlijst te vinden. 2025 lijkt een heel goed jaar voor de blauwvleugeluil, iedereen heeft de soort gezien denk ik. In totaal heb ik twee exemplaren in 2025 gevangen, beide op smeer. Ook leuk is dat ik een lichtere en donkere vorm had. Ik heb de eerste (donkere vorm) op 9 oktober langs de golfbaan in Gaasterland gevangen, samen met Adriaan Hol. De



tweede heb ik in het Oosterschar gezien. Hier zat op 13 oktober de lichtere vorm op smeer langs de Bisschopsweg. Bijzonder, dertig jaar de soort nooit gezien, nu twee binnen vier dagen!

Blauwvleugeluil
(*Peridroma saucia*)
- donkere vorm.



Blauwvleugeluil
(*Peridroma saucia*)
- lichtere vorm..

Tot slot

Ook helemaal onverwacht in de achtertuin in Sneek was dat er op 27 oktober in de kleine lichtval een hele vers Diana-uil (*Griposia aprilina*) zat. De voedselplant eik is zeer zeldzaam in Sneek. Oktober was een hele goede maand voor mij!



Diana-uil (*Griposia aprilina*)

Foto's bij dit artikel:
Andy Saunders

Mutatie ledenlijst

Nieuw lid:

Mevrouw G. Wevers
Gerben Ypmastraat 6
8723 CR Koudum

Adreswijziging:

De heer A. Saunders
Erasmusstraat 26
8561 BX Balk

Afmelding als lid:

De heer V. van Bergen

Overleden:

De heer E. Boerma - Groningen
De heer.M. Hunneman - Gorredijk

Noteer deze data in uw agenda!

Donderdag 23 april	Voorjaarsbijeenkomst Vlinderwerkgroep Friesland in de Fûgelhelling te Ureterp, aanvang 20.00 uur.
Zaterdag 16 mei	Excursie Blauwe Bos
10 t/m 12 juli	Excursie secties Ter Haar en Snellen (NEV) in Ede en omgeving
Zaterdag 18 juli	Excursie Rottige Meente & Brandemeer
Weekend 17/18 juli	Nationale Nachtvlinder Nacht
Zaterdag 8 augustus	Excursie Gebied tussen Westhoek en Zwarte Haan aan de Noord-Friese kust.

Vlinderwerkgroep Friesland

Bestuur

Siep Sinnema	voorzitter Sparjeburd 29 tel. 0516-471222	8409 CK Hemrik siepsinnema@gmail.com
Gerard Bergsma	secretaris Bosweer 29 tel. 0516-432414	8426 GS Appelscha bergsmagj@ziggo.nl
Luut de Zee	penningmeester Mûnewei 16 tel. 06-50656442	9137 RJ Oosternijkerk luutdezee @gmail.com
Gerrit Tuinstra	bestuurslid De Twee Gebroeders 214 tel. 0512-518246	9207 CB Drachten g.tuinstra14@gmail.com
Anneke van der Veen	bestuurslid Provincialeweg 21 tel. 0594-659791	9865 AA Opende vdveena@home.nl
Contributie	€ 10,00 per jaar. Girorekening NL68 INGB 0007 2232 59 t.n.v. L.D. de Zee, Oosternijkerk	
Redactieadres	Sparjeburd 29 8409 CK Hemrik e-mail adres: siepsinnema@gmail.com info@vlinderwerkgroepfriesland.nl	
Vlinderwerkgroep Friesland op internet:	www.vlinderwerkgroepfriesland.nl	
e-mail adres:	info@vlinderwerkgroepfriesland.nl	